Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

МУЗЫКА

3

Жалпы орто билим берүүчү мектептердин
3-классы үчүн окуу китеби

Өзбекстан Республикасынын Элге билим берүү министрлиги
басууга сунуш кылган

Жаңы басылышы

ТАШКЕНТ– 2022

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

УЎК78(075.3)
КБК 85.31я72
Н 23

Авторлор:
**Надим Нархожаев, Расия Жуманазарова,
Дилнора Умидова**

Рецензенттер:

Г. Мансурова – Р. Глиэр атындагы Республикалык адистештирилген музыкалык мектептин хор дирижёрлугу бөлүмүнүн башчысы;

Л. Куттыбаев – Ташкент облусунун Паркент районундагы 3-жалпы орто билим берүүчү мектептин директору;

А. Гаппарова – Ташкент шаарындагы 203-жалпы орто билим берүүчү мектептин музыка маданияты предметинин мугалими.

Шарттуу белгилер:

Музыка угуу

Көнүгүү дептеринде аткаруу

Чогуу ырдоо

Музыка чыгармачылыгы

Музыкалык сабат

?! *Суроо жана тапшырмалар*

Республикалык максаттуу китеп фондунун каражаттары эсебинен басылды.

Оригинал макет жана дизайн концепциясы Республикалык билим берүү борбору тарабынан иштелди.

ISBN 978-9943-7814-0-5 Республикалык билим берүү борбору, 2022

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

УРМАТТУУ ОКУУЧУМ!

Бул жылы да музыка сенин жашооңду дайыма коштойт. Музыка – жан дүйнө азыгы. Жан дүйнөсү музыка менен өскөн баланын ден соолугу да чың болот. Музыка адамды укмуштай күү-обондор дүйнөсүнө баштайт, сезимдерин назиктештирип, аң-сезимиңди өстүрөт, сулуулукту сүйүүгө үйрөтөт.

Үчүнчү класста сен музыка обондорун көңүл коюп угууну, ырларды уккулуктуу, жагымдуу кылып ырдаганды өздөштүрөсүң. Окуу китептен музыкалык аспаптар жана алардын түрлөрү, ошондой эле кыргыз жана өзбек композиторлорунун чыгармачылыгы менен таанышып, музыкалык билимиңди байытасың.

Бул окуу китеби сенин жан дүйнөңдү тазартып, ой жүгүртүүңдү өнүктүрүү менен келечек ой-максатыңа жетүүгө көмөкчү болот деп ойлойбуз.

Авторлор

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

I
БАП

МУЗЫКАДА ПАУЗАЛАР

ЫРДОО ЭРЕЖЕЛЕРИ

1. Ырдаганда көөдөндү түз жана эркин кармагыла.
2. Ырдаганда тегиз дем алгыла, ийиндериңер көтөрүлбөсүн. Демиңерди үнөмдөп, ырдын акырына чейин жеткизгиле.
3. Ырдагы үндүү тыбыш муундарды созуп, үнсүз тыбыш муундарды тез жана так айткыла.
4. Үнүңөрдү жеңил жана жагымдуу кылып чыгарууга, ырларды болсо таасирдүү кылып ырдоого үйрөнгүлө.
5. Ар бир ырды терең түшүнүп ырдоого үйрөнгүлө.
6. Хордо ырдаганыңарда, көпчүлүктүн үнүнө кулак салып, өзүңөрдүн үнүңөрдүн ажыралып калбастыгына көңүл бургула.
7. Ырдаганда мугалимдин колунун аракетине көңүл коюп карагыла жана бардык көрсөткөн кол аракеттерин так аткарууга аракеттенгиле.
8. Үнүңөр бакыт-байлыгыңар экендигин унутпагыла. Аны дайыма этияттап, абайлап асырагыла. Соо жана шаңкылдаган үн менен айтылган жакшы сөз да, жакшы ыр да көңүл ыракаты экендигин унутпагыла.

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

1-
сабак

ЭГЕМЕНДҮҮЛҮГҮБҮЗДҮ ЫРДАЙБЫЗ

Урматтуу окуучу! Төмөнкү класстарда мекенибиздин эгемендүүлүгүн, анын көркөмдүгүн чагылдырган «Мен эркеси замандын», «Айланайын, кең мекен», «Aziz bo'ston O'zbekiston» сыяктуу бир топ ырларды ырдаганды үйрөндүңөр. Ошондой эле, Өзбекстан Республикасынын Мамлекеттик гимни да күнөстүү жергебизди, анын сулуу табияты, кең мээримдүү калкы, кайраттуу жаштарды даңазалаган ыр болуп эсаптелет. Сен аны мугалимиңдин жардамы менен көркөм кылып ырдаганга үйрөн.

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

КӨНҮГҮҮНҮ ЫРДАЙБЫЗ

Ырды ырдаганда сөздөрүн түшүнүктүү, так, анык кылып айтуу маанилүү мааниге ээ болот. Сөз менен обон биргеликте айкалышып, угуучуга жетип барышы керек.

Төмөндөгү көнүгүүнүн жардамында сөздү так айтууга аракет кылабыз:
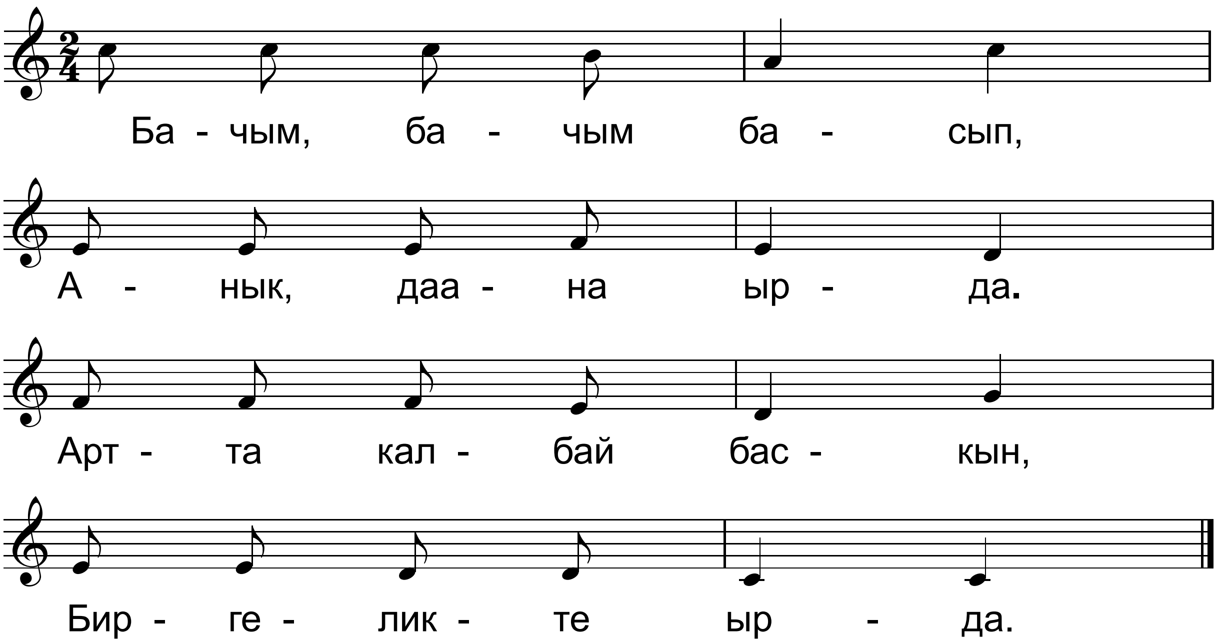
*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

ӨЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МАМЛЕКЕТТИК ГИМНИ

Сөзү ***А. Ариповдуку***

Музыкасы ***М. Бурхановдуку***

Serquyosh, hur o‘lkam, elga baxt, najot,
Sen o‘zing do‘stlarga yo‘ldosh, mehribon!
Yashnagay to abad ilmu fan, ijod,
Shuhrating porlasin toki bor jahon!

Naqarot:

Oltin bu vodiylar — jon O‘zbekiston,
Ajdodlar mardona ruhi senga yor!
Ulug‘ xalq qudrati jo‘sh urgan zamon,
Olamni mahliyo aylagan diyor!

Bag‘ri keng o‘zbekning o‘chmas iymoni,
Erkin, yosh avlodlar senga zo‘r qanot!
Istiqlol mash’ali, tinchlik posboni,
Haqsevar, ona yurt, mangu bo‘l obod!

Naqarot:

Oltin bu vodiylar — jon O‘zbekiston,
Ajdodlar mardona ruhi senga yor!
Ulug‘ xalq qudrati jo‘sh urgan zamon,
Olamni mahliyo aylagan diyor!

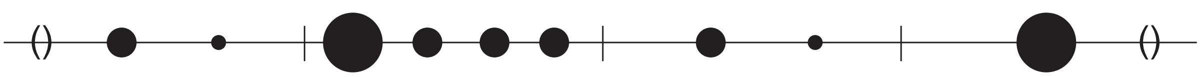

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

КАЙТАЛОО

Күүлөрдүн тактыларга бөлүнүшүн мурунку класстарда таанышкансыңар. Такт күчтүү жана күчсүз бөлүктөрдөн турат. Ар бир бөлүктүн алдынан коюлуучу тик сызык **такт сызыгы** деп айтылат.

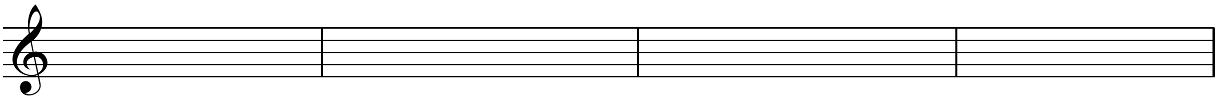

1-такт 2-такт 3-такт 4-такт

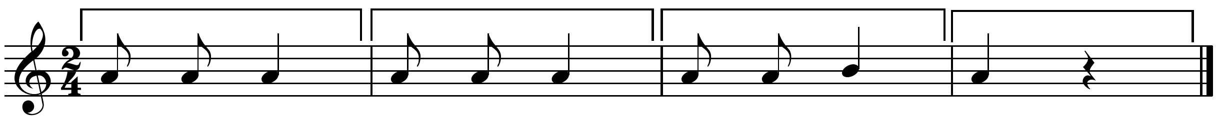

Ко - ё - нум, ко - ё - нум, эм - не бол - ду?

Тактылар эки, үч, төрт чейрекке барабар болгон түрдүү созулуштагы ноталардан түзүлүшү мүмкүн. Такт өлчөмүн көрсөтүүчү сандар ачкычтан кийин жазылат.

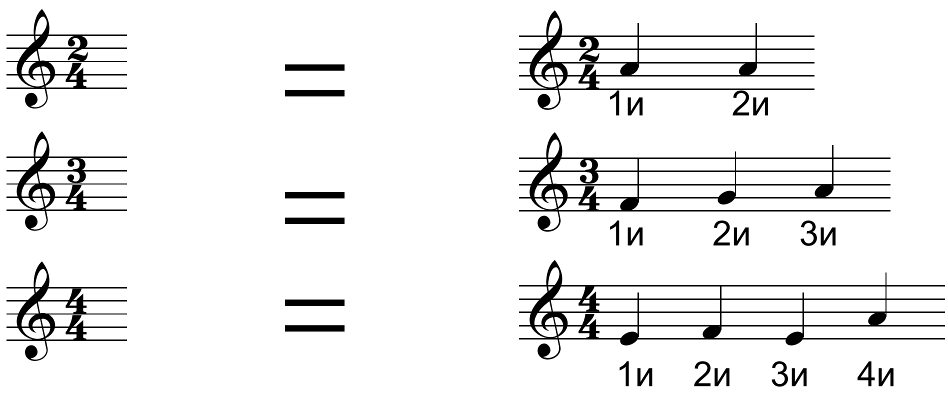

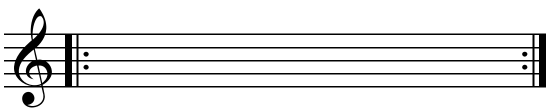

Эки сызыктуу такт сызыгынын алдындагы эки чекит чыгарманын бардыгын же анын көрсөтүлгөн бөлүгүн кайталап аткаруу керектигин билдирет. Муну биз «реприза» - кайталоо белгиси деп да атайбыз. Ал күү бөлүгүнүн кайталануусу керек болгон тактылардын башы жана акырына коюлат.

?! Нота дептериңе бүтүн паузаларды туура жаз.

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

2–3-сабактар

ПАУЗАЛАР (ТЫНЫГУУЛАР) ЖӨНҮНДӨ ТҮШҮНҮК. БҮТҮН ПАУЗА

Музыкада тыныгуу белгиси **«пауза»** деп аталат. Ыр же күүнүн бир жеринде добуштардын токтошу же тыныгуусу зарыл болгондо паузалардан (тыныгуулардан) пайдаланылат. Ноталардын созулушу ар түрдүү болгонундой, паузалар да түрдүү созулушта болот.

Бүтүн пауза – бүтүн нотага барабар жана төрт чейрекке созулат. Ал төмөнкүдөй жазылат:

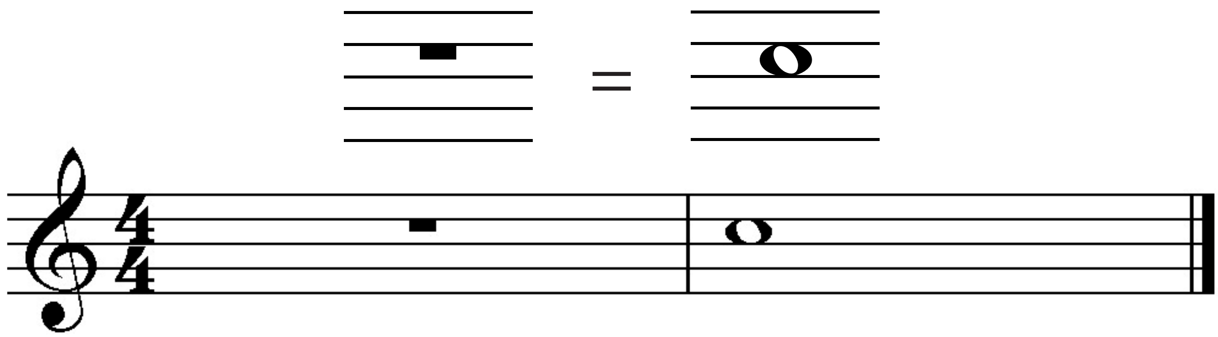

бир эки үч төрт *бир эки үч төрт*

?! Нота дептериңе бүтүн паузаларды туура жаз.

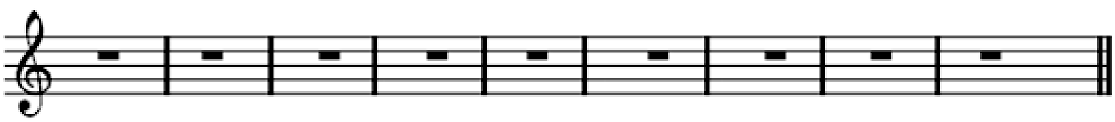

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

МАРШ

Музыкасы ***Н. Нархожаевдики***

Куунак
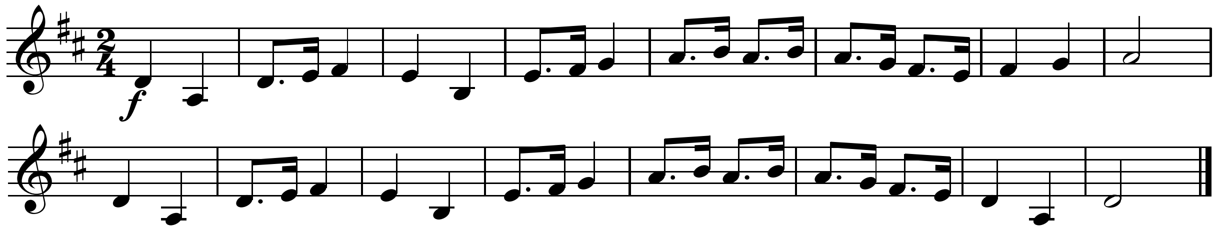
?!

1. Такт сызыгы деген эмне?
2. Кандай учурларда тыныгуу белгилеринен пайдаланылат?

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

МЕКТЕБИМ

Сөзү ***Т. Тыныбековдуку*** Музыкасы ***М. Абдраевдики***
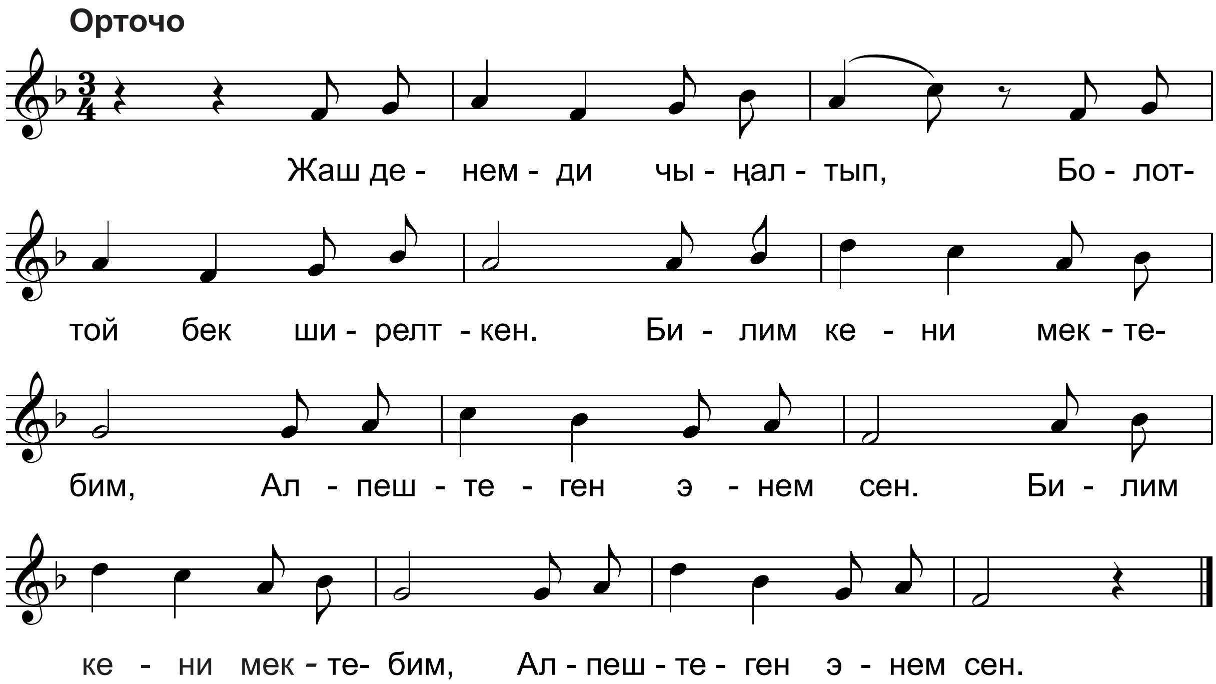
Айланаңдан кетпеймин,
Ар убакта эстеймин.
Таалим берип өстүргөн,
Билим кени мектебим. } 2 жолу

Күндө ачып барагын,
Китебиме карадым.
Акыл сезим өркүндөп,
Алга кетип барамын. } 2 жолу

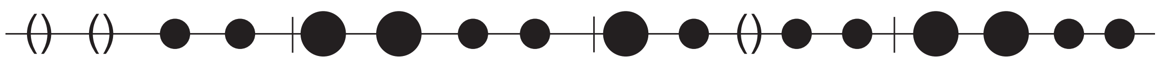

1. Пауза деген эмне?
2. Такт өлчөмүн көрсөтүүчү сандар каерде жазылат?
3. Ар бир бөлүктүн алдынан коюла турган тик сызык эмне деп айтылат?
4. «Мектебим» ырын жаттап ал.

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

4–5-сабактар

ЖАРЫМ ПАУЗАЛАР

Жарым пауза – жарым нотага барабар жана эки чейрекке созулат.

Жарым пауза төмөнкүдөй жазылат:

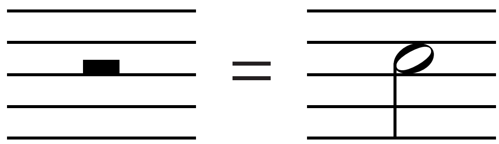

Төмөндө берилген көнүгүүдөн жарым паузаларды таап санайбыз:
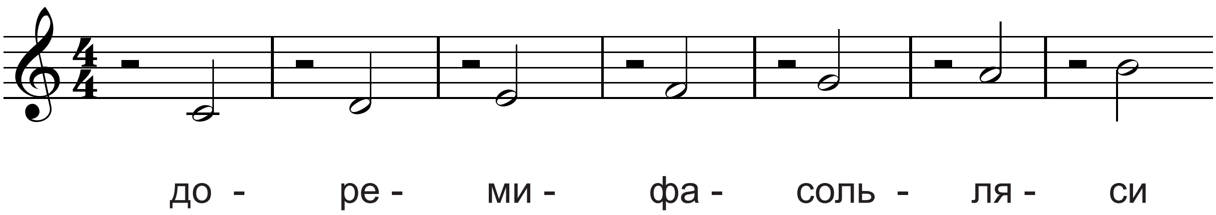
?! Нота дептериңе жарым паузаны туура жаз.

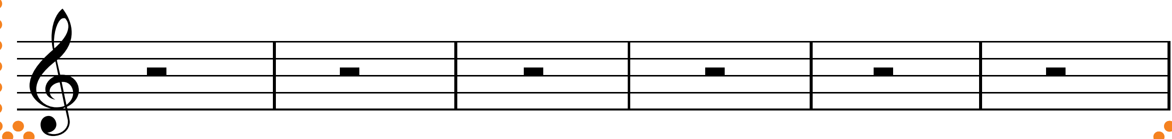

Төмөндөгү ырдоо көнүгүүнү чогуу ырдайбыз. Жарым пауза коюлган жерлерине үндү токтотуп, кол чабабыз.

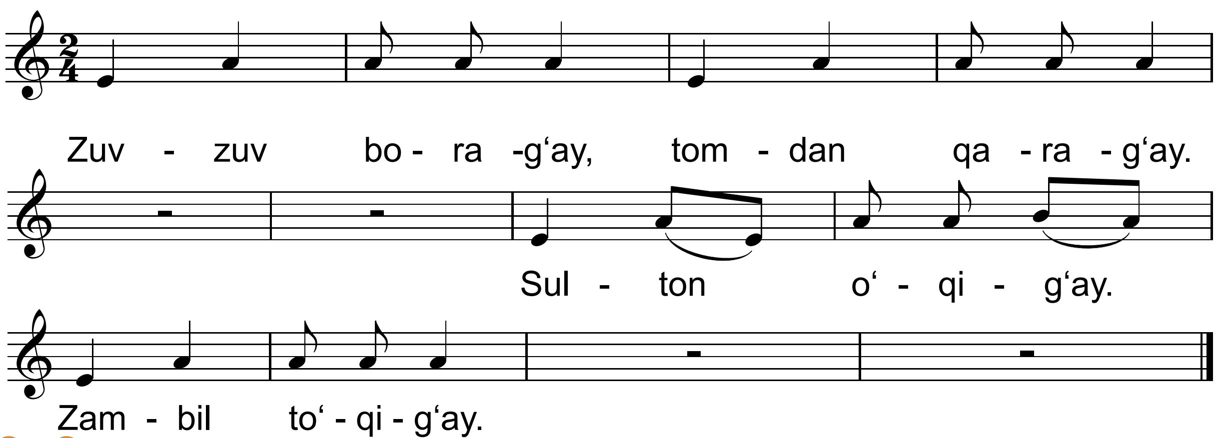

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

ЖЕК ЖАНА ЖИЛ

Орточо ылдам

Англис эл ыры

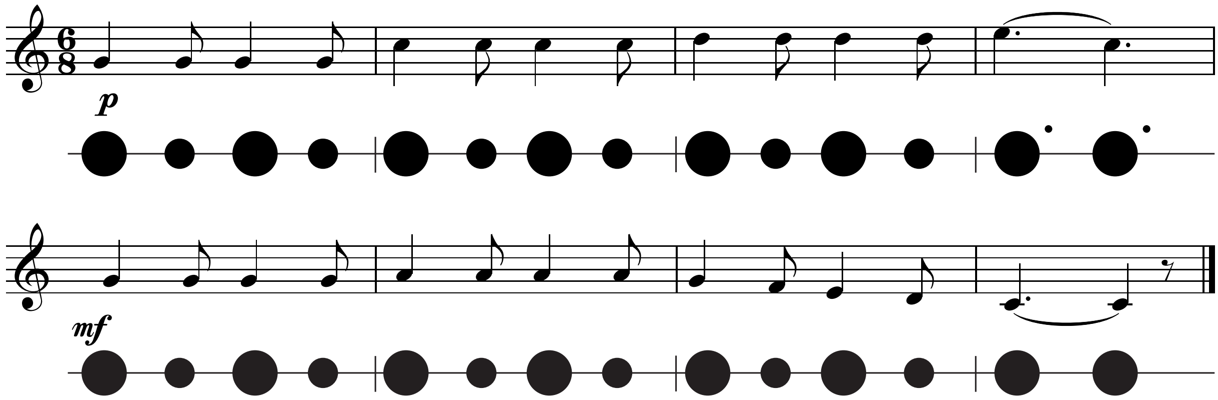

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

КҮЗГҮ БАКЧАМ

Сөзү ***Ж. Садыковдуку*** Музыкасы ***С. Айдаровдуку***
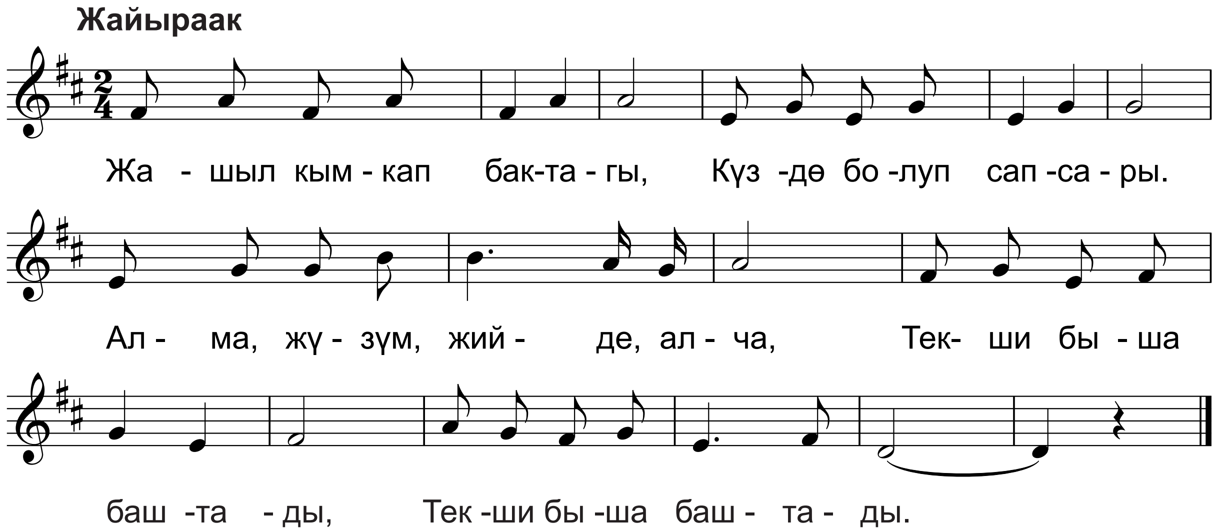
Жашыл кымкап бактагы,
Күздө болуп сапсары.
Алма, жүзүм, жийде, алча,
Текши быша баштады,
Текши быша баштады.

Сан жылдыздай шабдалы,
Жерге ийилет шактары.
Көргөн көзгө өөнү жок,
Керектүү кырка саптары,
Керектүү кырка саптары.

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

6–7-сабактар

ЧЕЙРЕКТИК ЖАНА СЕГИЗДИК ПАУЗАЛАР

Чейректик пауза – бир чейректик нотага барабар жана ал бир чейрекке созулат. Чейректик пауза төмөнкүдөй жазылат:

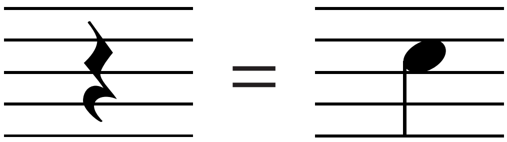

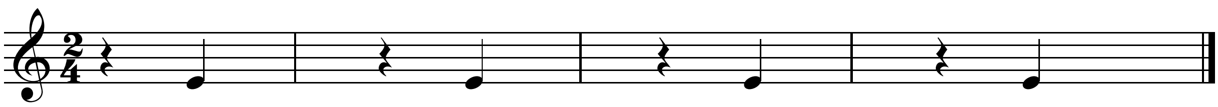

1 2   1 2   1 2   1 2
бир, эки, бир, эки, бир, эки, бир, эки.

?! Төмөндөгү көнүгүүнү сегиздик паузаларга карап ырдайбыз:

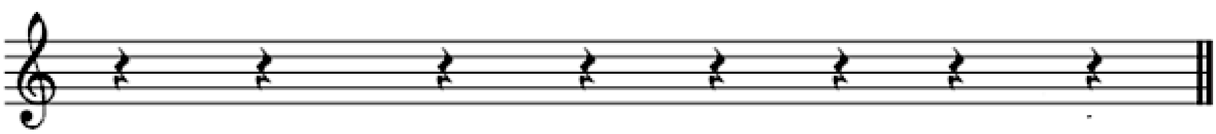

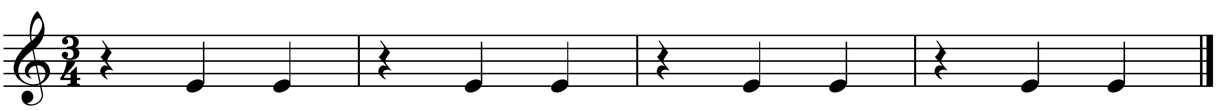

1 2 3 1 2 3 1 2 3 1 2 3

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

?! Көнүгүү дептериңе аткар:

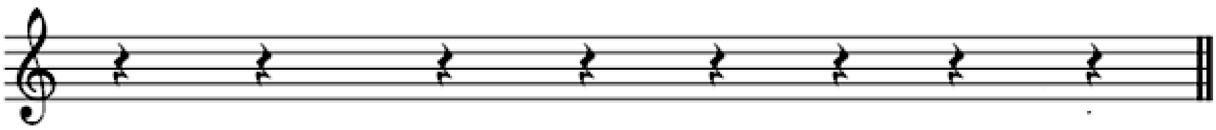

2/4 өлчөмүндө чейректик паузалар катышкан көнүгүү аткаруу

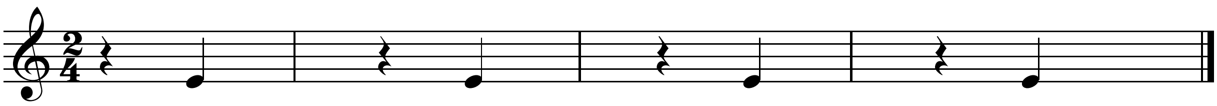

3/4 өлчөмүндө чейректик паузалар катышкан көнүгүү аткаруу

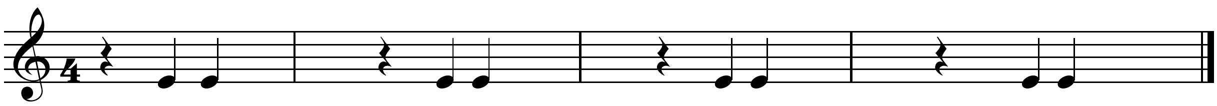

Сегиздик пауза – сегиздик нотага барабар жана ал төмөнкүдөй жазылат:

Төмөндөгү көнүгүүнү сегиздик паузаларга карап ырдайбыз.

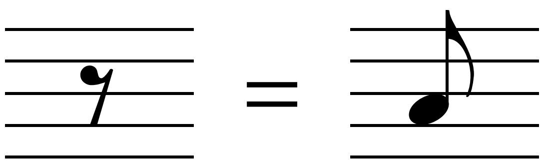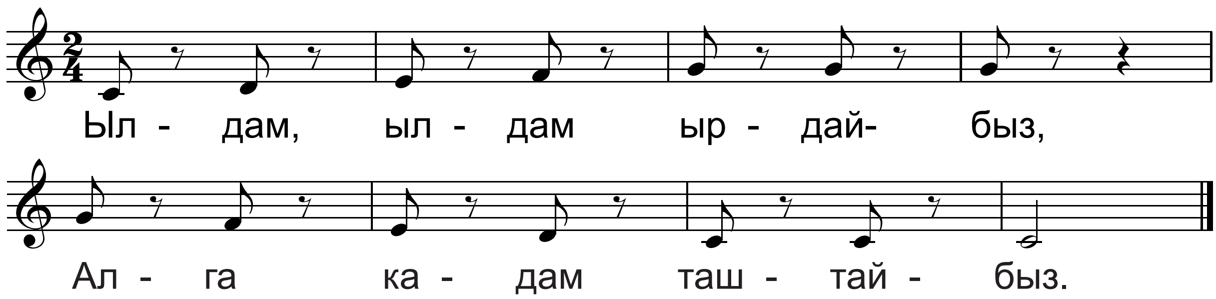

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

Музыкалык чыгармадагы паузалар түрдүүчө болушун билдиңер. Төмөндөгү күүнү угуп, андагы чейректик паузанын такт башына келишине көңүл бур.

ФЕРУЗА

Музыкасы ***Г. Рузибаевдики***

Жеңил
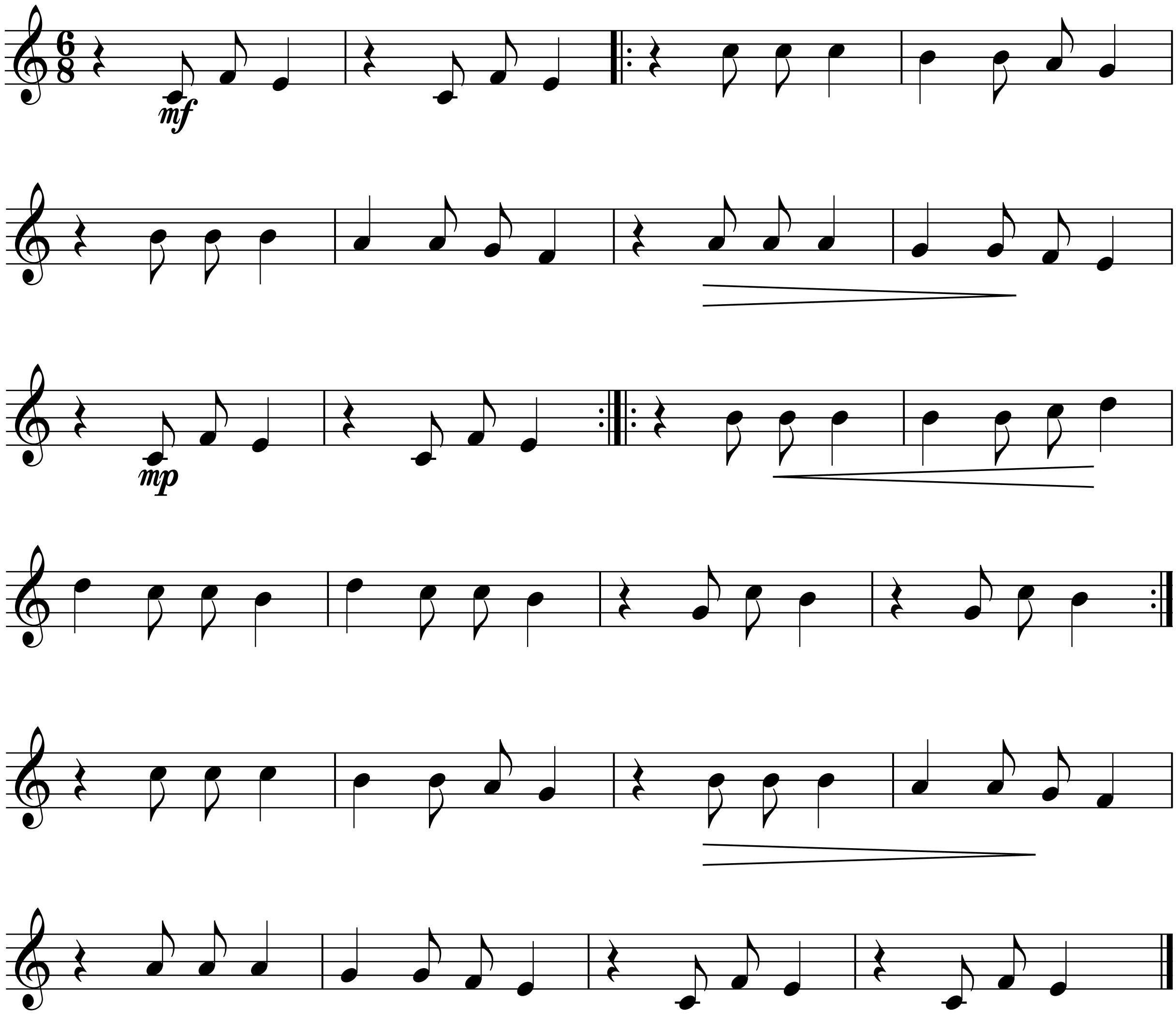
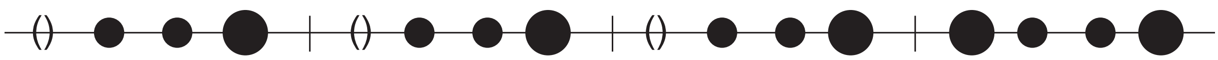

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

O‘YNASANGCHI TIPRATIKON

Сөзү ***П. Муминдики*** Музыкасы ***Н. Нархожаевдики***

Sen ham kelib o‘ynasang-chi,
Xijolatga qo‘ymasang-chi.
Tipratikan, tipratikan,
O‘yinga tush dikang-dikang.

Qarab turgin, o‘yin tushay,
Qushday uchay, qushday uchay.
Tipratikan, tipratikan,
O‘yinga tush dikang-dikang.

Nega hamma yog‘ing tikan,
Kiyib olgin qalin chopon.
Tipratikan, tipratikan,
O‘yinga tush dikang-dikang.

Asta o‘zim o‘rgataman,
Qo‘ling ushlab o‘ynataman.
Tipratikan, tipratikan,
Kel, o‘ynaymiz dikang-dikang.

2/4 өлчөмүндө көнүгүү аткаруу (бүтүн, жарым, чейректик, сегиздик ноталар жана паузалар менен)

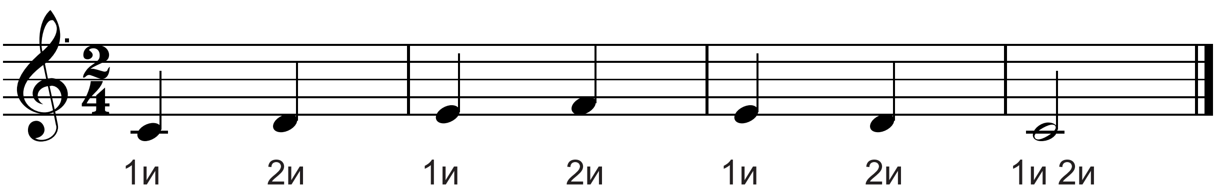

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

8–9-сабактар

3/4 ЖАНА 4/4 ӨЛЧӨМДӨРҮ

Ырдын муунуна жараша обон да муундардан туруп, ошого жараша өлчөмдөргө бөлүнөт. 3/4 өлчөмдө жаратылган күүлөр көбүнчө бий бийлегенге шык туудурат.

Тактыдагы бөлүк (үч)

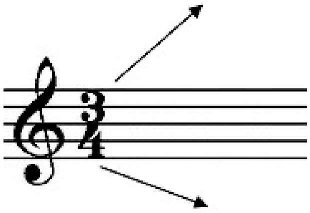

Ар бир бөлүктүн узундугу (чейрек)

Бул өлчөм да музыкалык ачкычтан кийин коюлат.

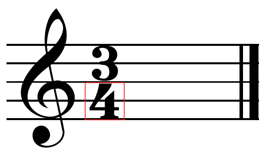

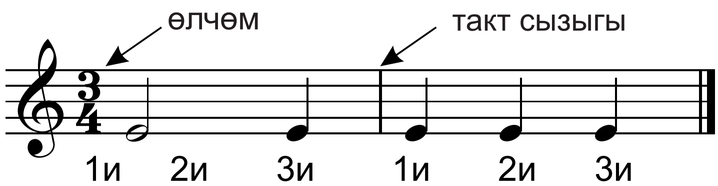

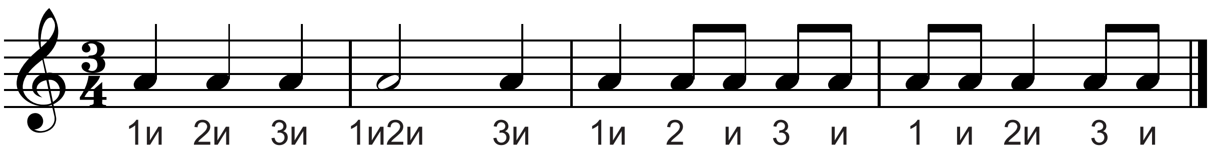

Көнүгүү дептериңде аткар:

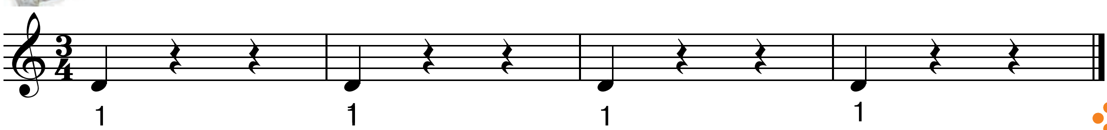

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

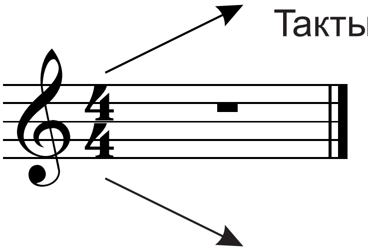

Тактыдагы бөлүк (төрт)

Ар бир бөлүктүн узундугу (чейрек)

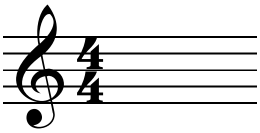

Бул өлчөм да музыкалык ачкычтан кийин коюлат.

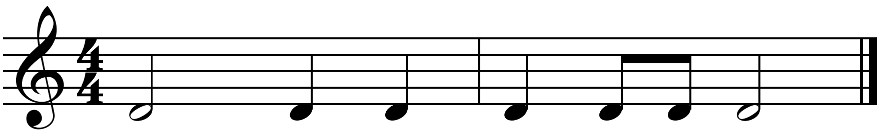

Көнүгүү дептеринде аткар:

1

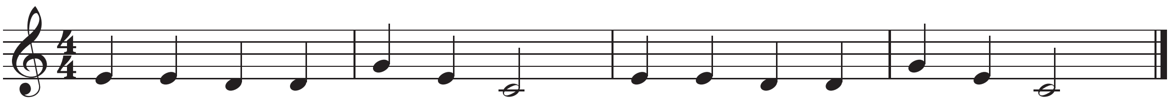

2
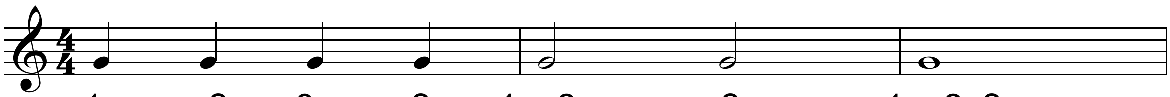
1и ? 3и ? 1и+2и ? 1и+2и?

3

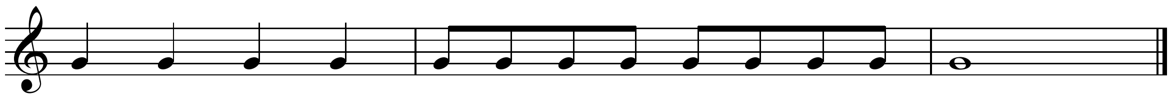

1и 2и 3и 4и 1 и 2 и 3 и 4 и 1и+2и+3и+4и

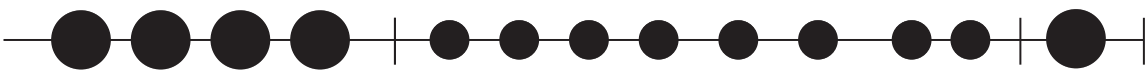

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

ЖАКШЫ ОКУУЧУ БОЛОМУН

Сөзү ***Ж. Орозбекованыкы*** Музыкасы ***Ж. Касымбековдуку***

Эрте туруп дайыма,
Гүл бакчага барамын.
Татынакай гүлдөрдү,
Суудан куюп багамын.

Кайырма:

Жакшы окуучу боломун,
Тарбиямды оңдоймун.
Сабагымды окуп коюп,
Ата-энеме жардам берип,
Андан кийин ойноймун.

?! Үйрөнгөн ырыңдын өлчөмүн аныкта.

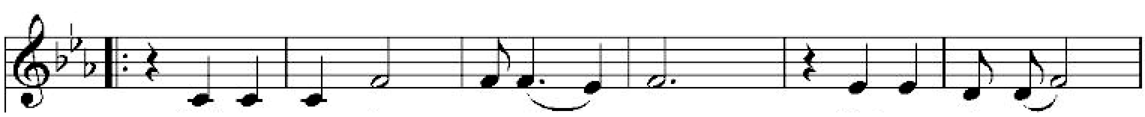

1. Бүтүн жана жарым паузаларга кандай ноталар барабар?
2. Бул чейректе кандай музыкалык чыгармалар менен таа-
   ныштың?
3. Сага кандай ыр, күүлөр жагат?

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

SALOM, QUYOSHJON

Сөзү ***Р. Толибдики*** Музыкасы ***Н. Нархожаевдики***
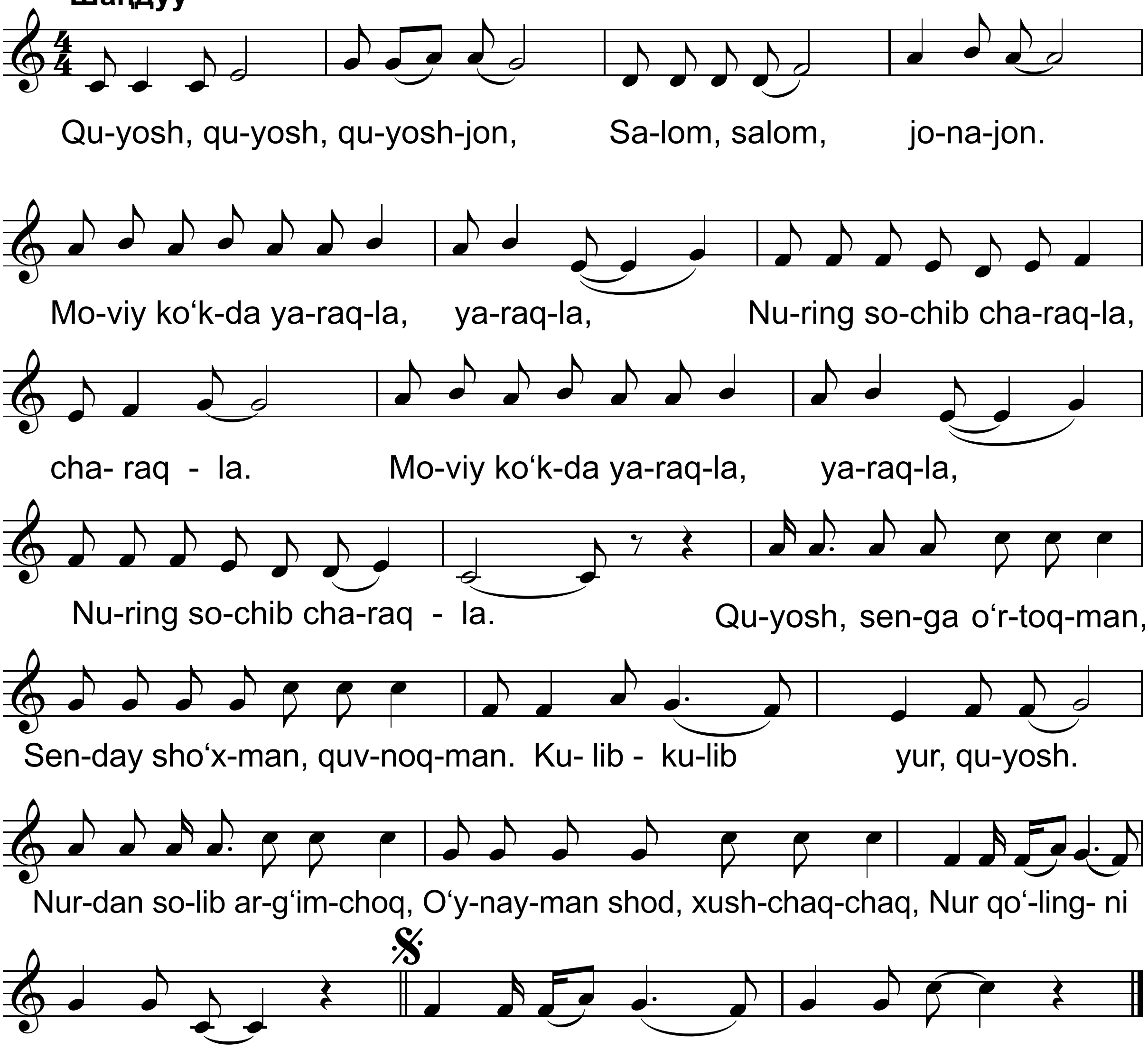
1. Quyosh, quyosh, quyoshjon,
Salom, salom, jonajon.
Moviy ko‘kda yaraqla,
Nuring sochib charaqla.

Naqarot:
Quyosh, senga o‘rtoqman,
Senday sho‘xman, quvnoqman.
Kulib-kulib yur, quyosh.
Nurdan solib arg‘imchoq,

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

O‘ynayman shod, xushchaqchaq,
Nur qo‘lingni ber, quyosh!

2. Uyg‘onib tong nahorda,
Ko‘ngil quvnar bahorday.
Olam to‘ldi gullarga,
Olam to‘ldi nurlarga.

Naqarot.

3. Baxtli, go‘zal zamonda,
Men yayrayman bo‘stonda.
Tong yashnaydi dilimda,
Do‘stlar tutar qo‘limdan.

Naqarot.

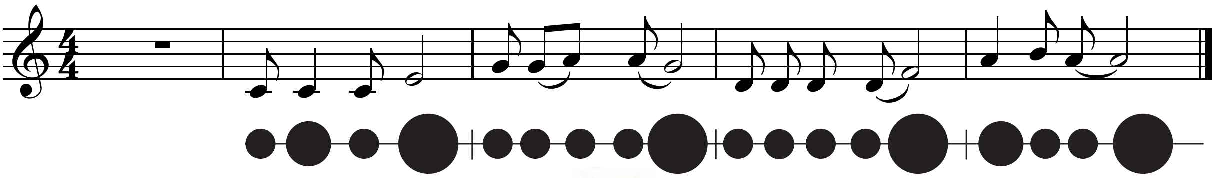

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

II БАП

МУЗЫКА ААЛАМЫНА САЯКАТ

1–2-сабактар

МУЗЫКАНЫН КОЛДОНУЛУУЧУ КАРАЖАТТАРЫ

Музыка – искусствонун бир түрү. Ал түрдүү созулуш жана бийиктиктеги добуштардын жардамында образ жаратып берет.

Музыканын негизи күү болуп, **өлчөм, усул, темп** жана **динамикалык белгилер музыканын колдонулуучу каражаттары** болуп эсептелет.

Музыкалуу добуштардын бири-бири менен өз ара байланышы **күү, обон** деп айтылат. Тактыда күчтүү жана күчсүз бөлүктөрдүн бири-бири менен өз ара байланышы **өлчөм** деп айтылат

Музыкалуу добуштардын күчтүү жана күчсүз бөлүктөрүүн бирдей келиши **усул** деп айтылат.

Күүнүн ылдамдыгы **темп** деп айтылат.

Күүнүн күчтүү же күчсүз жаңырышын көрсөтүүчү белгилер **динамикалык белгилер** деп айтылат.

Төмөндөгү күүнү угуп, андагы музыканын колдонулуучу каражаттарын өзүң тап.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

ANDANTE «СЮРПРИЗ» СИМФОНИЯСЫНЫН 2-БӨЛҮГҮНӨН ҮЗҮНДҮ

Andante–шашылбастан — ***Й. Гайдн***

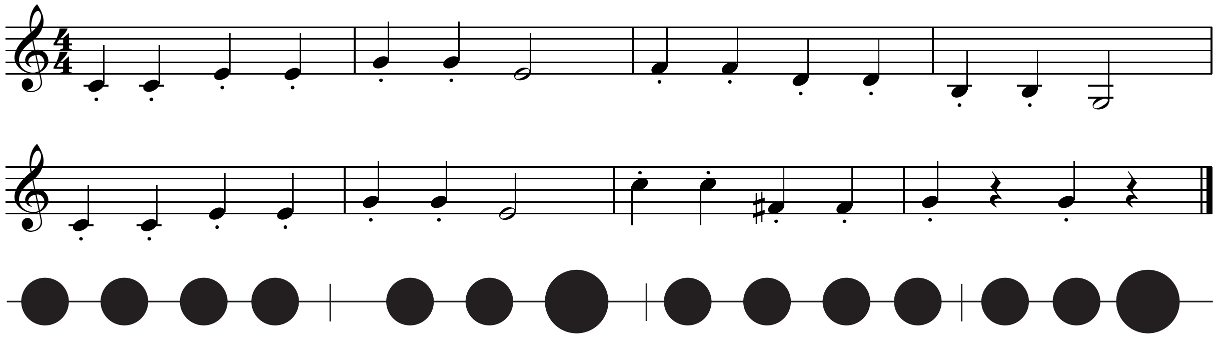

СВЕТОФОР

Сөзү ***К. Абдрахмановдуку*** — Музыкасы ***Э. Сасыбаевдики***

Орточо
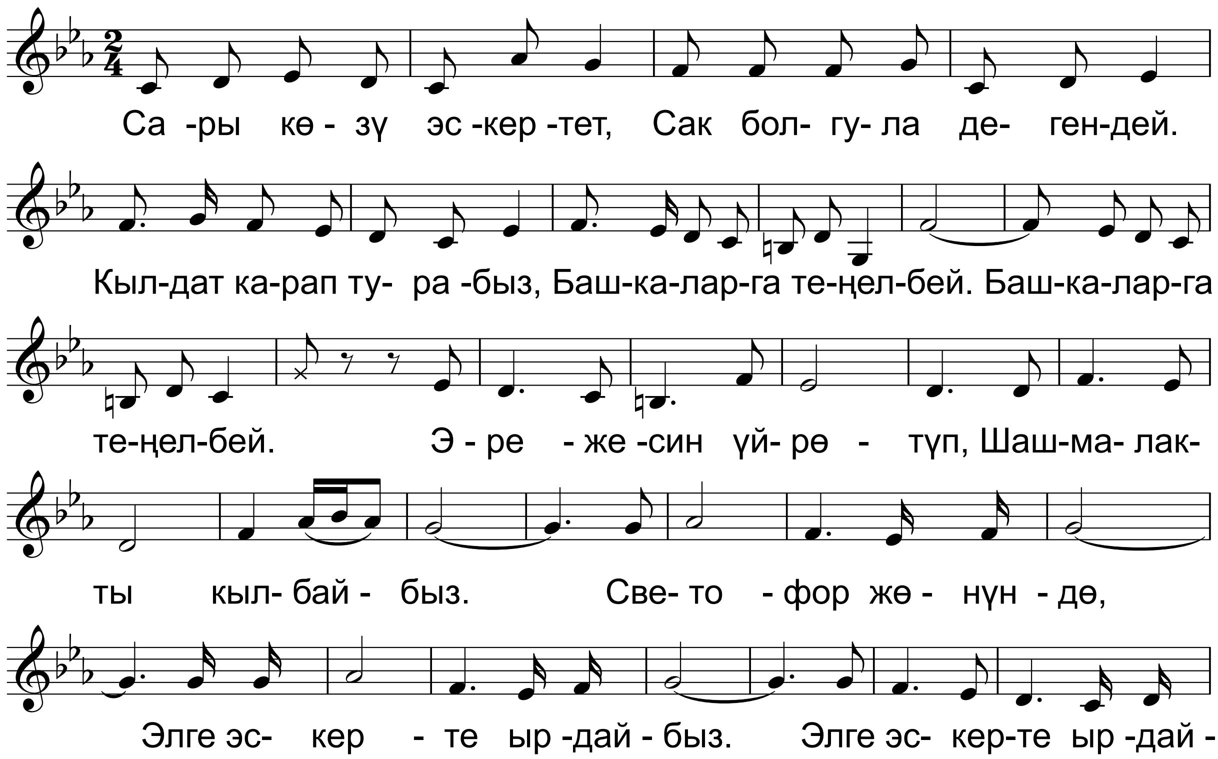
*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE
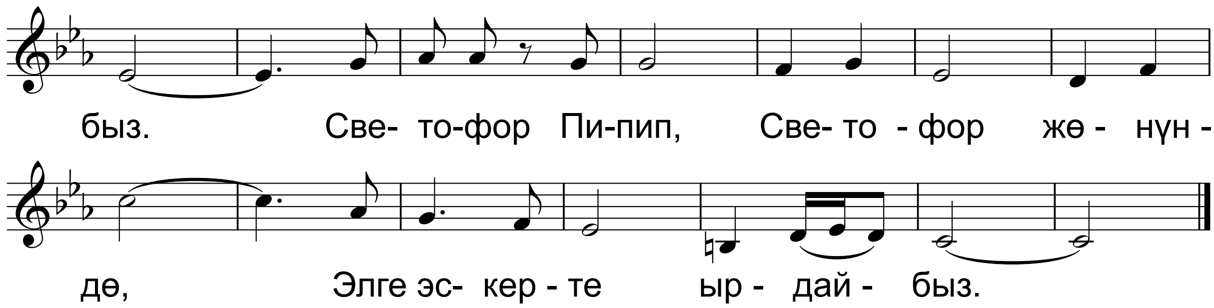
Сары көзү эскертет,
Сак болгула дегендей.
Кылдат карап турабыз,
Башкаларга теңелбей.

Кайырма:

Эрежесин үйрөтүп,
Шашмалакты кылбайбыз.
Светофор жөнүндө,
Элге эскерте ырдайбыз.

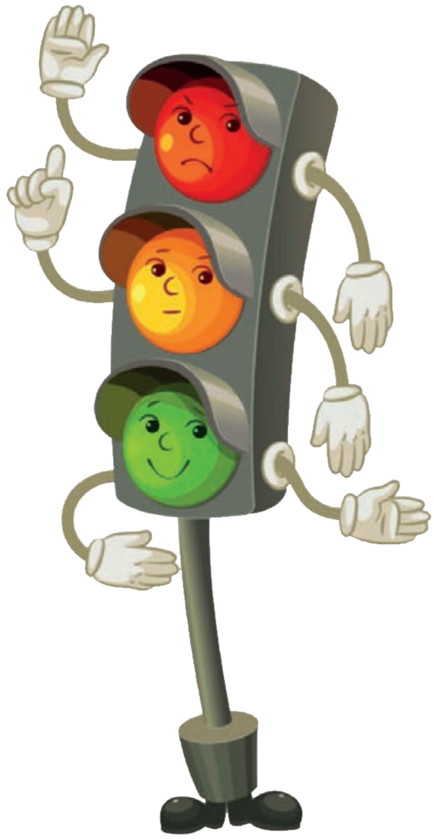

Жадыраган, жайнаган,
Биздер гүлгө окшойбуз.
Кыянаттык кылбастан,
Кызыл күйсө токтойбуз.

Кайырма.

Кызыл көзү жайнаса,
Тегиз токтоп калышат.
Жашыл күйүп калганда,
Элдер суудай агышат.

Кайырма.

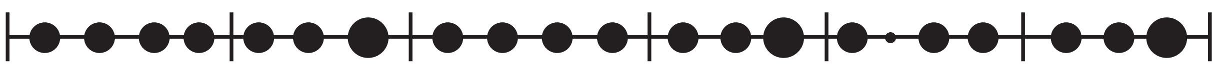

?!

1. Музыканын колдонулуучу каражаттарына эмнелер кирет? Аларды айтып бер.
2. «Светофор» ырынын ритмдик туюнтулушун нота тексти менен салыштырып, ырды жаттап ал.

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

РИТМ (УСУЛ)

Ритм – узун жана кыска добуштардын созулушунун кезектешкен так тартиби боюнча өз ара катнаштагы байланышы. Музыка добушу менен ритм тыгыз байланышта болот. Биз ритмди усул катарында туюнтушубуз мүмкүн.

Мисалы, саатты жүрөктүн урушу менен, аттын чабышы менен салыштыруу мүмкүн. Ар бир ыр же күүнүн өз ритми бар.

Сааттын чыкылдашы

Жүрөктүн урушу

Таканын такылдашы

Ар бир ыр же күүнүн өз ритми бар.

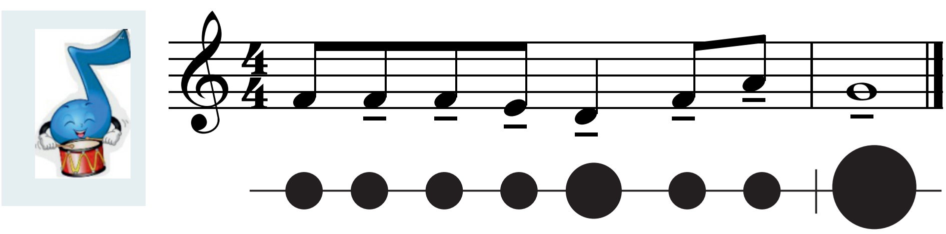

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

Урматтуу окуучум! Мурунку сабактарда музыкалык чыгарманын характерин чагылдырып берүүдө музыканын туюнтуучу каражаттары негизги орунду ээлешин билдиң. Композиторлор күү же ырларды жаратууда туюнтуучу каражаттардын бири болгон усулга (ритм) өзгөчө көңүл бурушат. Төмөндөгү сен угуп жана ырдай турган чыгармада темп менен усул өз ара байланышып, күүнүн характерин ачып беришине көңүл бөл.

MARSH

Музыкасы ***Д. Амануллаеваныкы***

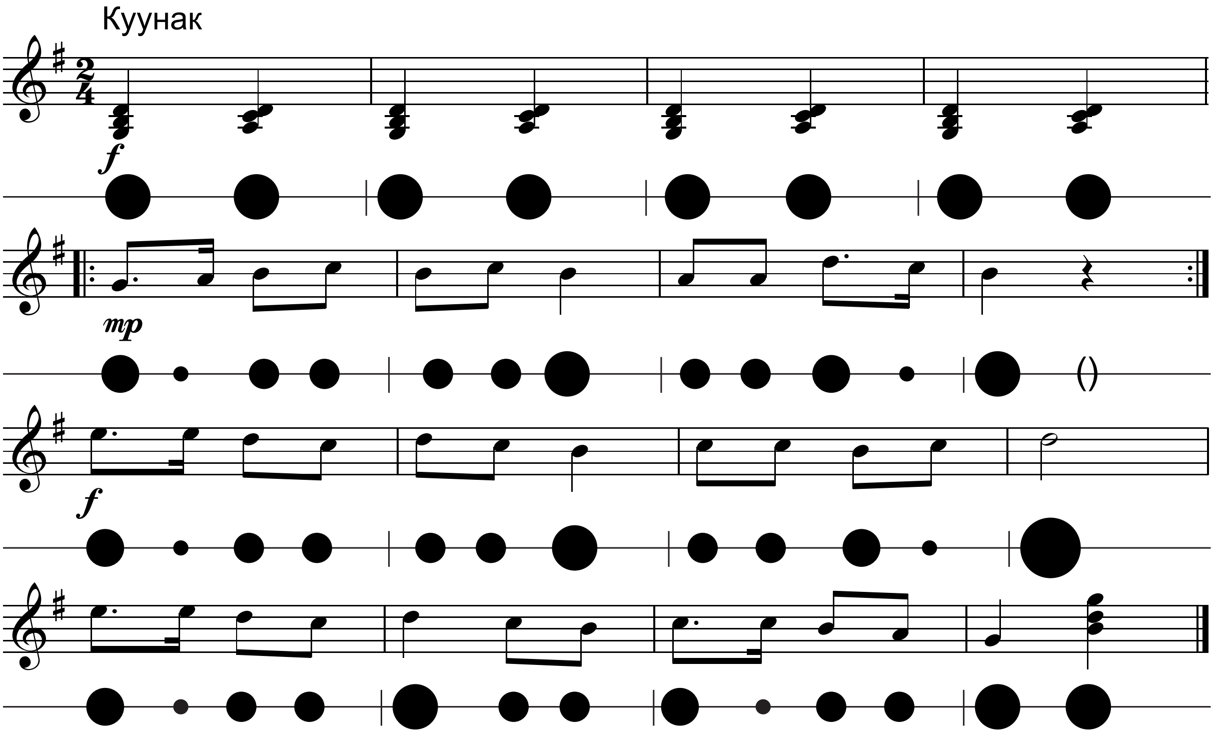

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

DIYOR MADHI

Сөзү ***Х. Рахматтыкы*** Музыкасы ***Н. Нархожаевдики***
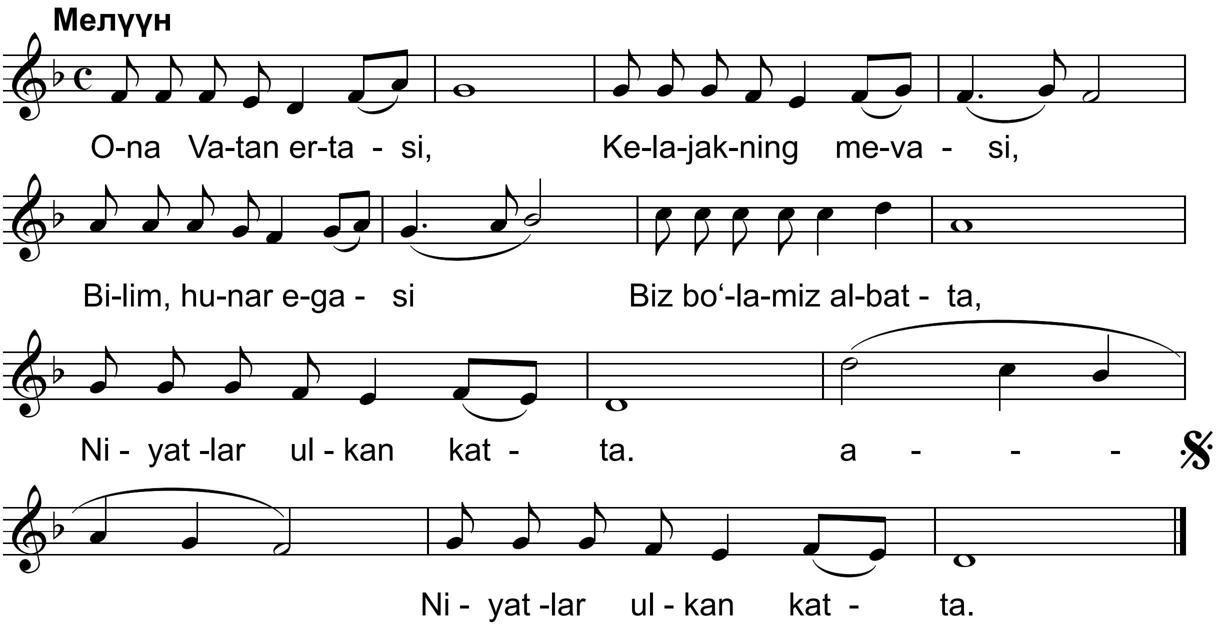
1. Ona vatan ertasi,
Kelajakning mevasi,
Bilim hunar egasi.
Biz bo‘lamiz albatta,
Niyatlar ulkan katta.

2. Orzularim uch berar,
Diyor mehri kuch berar,
Dilda yorug‘ tuyg‘ular,
Yorug‘likga oshnamiz,
Ezgu ishga tashnamiz.

3. Dovrug‘lidir Vatanim,
Obro‘lidir Vatanim,

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

Dunyodagi chamanim,
Koʻz qoramdak saqlayman.
Ishonchingni oqlayman.

4. Temur bobom dilda bor,
Oʻlkam boʻlur gul obod,
Bayroqni tutib ozod,
Shod boramiz ilgari,
Mard oʻgʻlonlar singari.

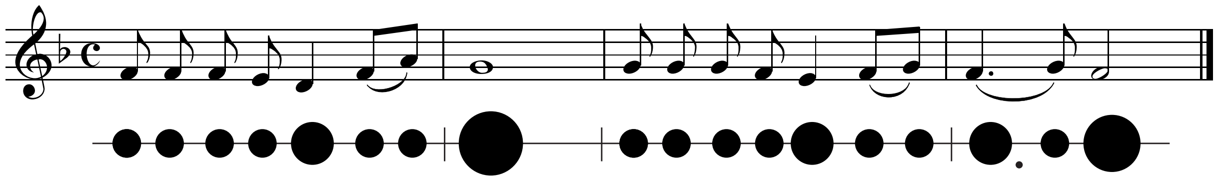

4/4 өлчөмүндөгү чейректик паузалар катышкан үлгүлөрдү көнүгүү дертериңе туура көчүр.

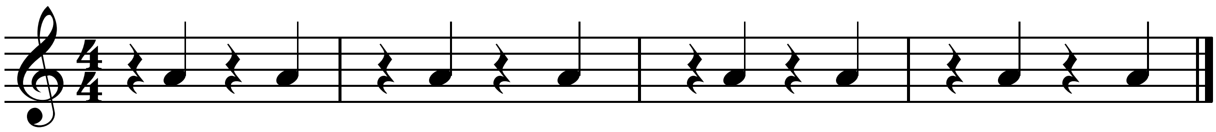

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

5–6-сабактар

МУЗЫКА ЖАНА КЫЙМЫЛ. БИЙ.

Бий – адамдын кыймыл-аракети менен байланыштуу болгон искусствонун бир түрү. Ал өзүнө мүнөздүү ар кандай ылдамдыкта жана ритмде аткарылат. Бийдин күүсүн уккан адам күтүлбөгөндө аракетке түшөт. Анткени күү угуучуну бийге тартат.

Ар бир элдин өзү сүйгөн улуттук бийи болот. Кыргыз элинин «Так теке бийи», «Кара жорго», ошондой эле өзбек элинин «Андижан полькасы», «Лазги» сыяктуу бий күүлөрү айрыкча белгилүү. Сен ушул бий күүсүн угуп, ага кандай кыймыл-аракеттер ылайык келишин өзүң тап.

Жашоо-тиричиликте марш жана бий өтө маанилүү орунду ээлейт. Бизге ар түрдүү мүнөздөгү марш жана бийлер белгилүү. Музыка аскердик параддарда, жүрүштөрдө, элдик жана спорттук майрамдарда аткарылат. Марш жана бийлердин негизин музыканын колдонулуучу каражаттары ритм (усул) жана темп (ылдамдык) түзөт.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

НАСЫЯТ

Сөзү ***Токтогулдуку*** Музыкасы ***М. Касейдики***
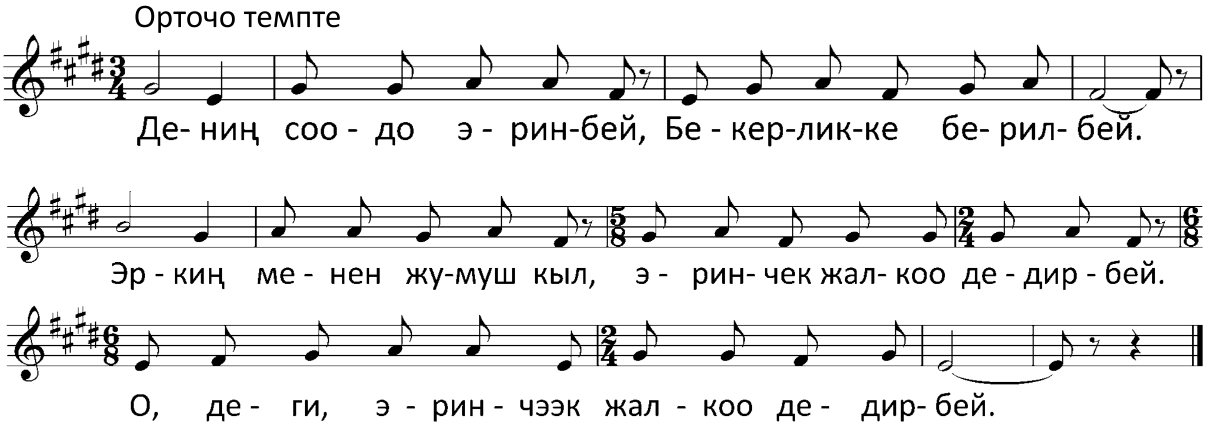
Ырыс алды ынтымак,
Ыгын таап кол кармаш.
Билими бар азамат,
Бири-бириңе жардамдаш.
Дайыма бири-бириңе жардамдаш.

Жашоондо жаркын өнөр тап,
Кор кылбай асыл жанды бак.
Эрдин көркү эл менен,
Эмгегиң менен элге жак!
Ар убак эмгегиң менен элге жак!

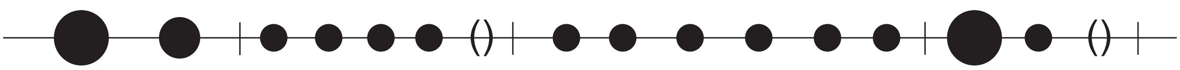

Көнүгүүнү ырдайбыз! Ырды ырдаганда сөздөрүн түшүнүктүү, таза, так кылып ырдоо өзгөчө мааниге ээ. Сөз менен обон биргеликте жуурулушуп, угуучуга жетип барышы керек.

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

ЗАМАНА БИЗГЕ КУБАНСЫН

Сөзү ***М. Алыбаевдики*** Музыкасы ***Ж. Малдыбаеванықы***
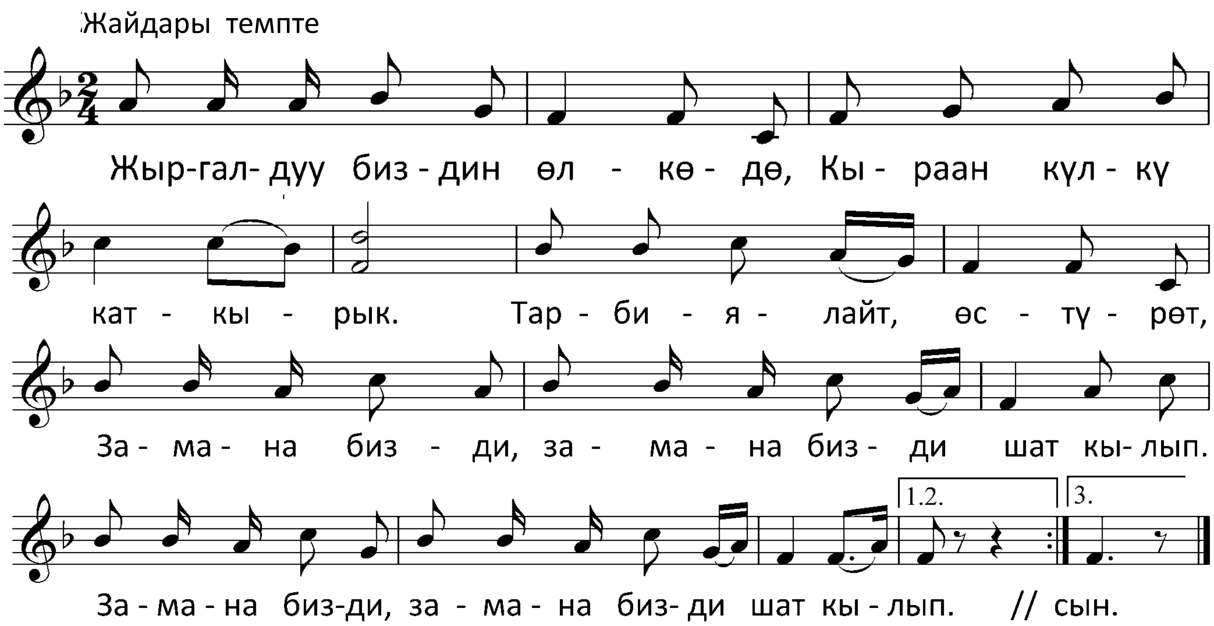
Укмуштан укмуш туудурган,
Уландар өсүп жетилсин.
Кызыктан кызык чыгарган,
Кыздардан көп сыр, кыздардан көп сыр чечилсин.

Окуйлу балдар тырышып,
Жеңишке жеңиш улансын.
Азамат, деп балдарым,
Замана бизге, замана бизге кубансын.

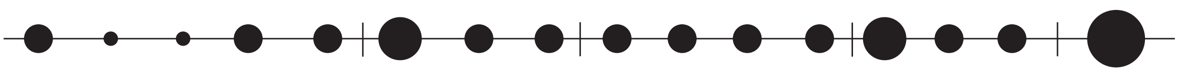

?!

1. Ритм деген эмне?
2. Кыргыздын элдик бийлерине кайсы бийлер
   кирет жана алар кандай темпте аткарылат?
3. Адамдын жашоосунда бий кандай орунду ээлейт?

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

7-сабак

КЫЛДУУ АСПАПТАР. КОМУЗ АСПАБЫ

Комуз – кыргыз элинин эң байыркы жана сүйүктүү музыкалык аспаптарынын бири. Ал эл арасында кеңири таркалган. Комуз – өрүк, арча, жаңгак, алмурут сыяктуу катуу жыгачтардан жасалат. Карагай тактайы менен жука кылып капкакталат. Кылы жапайы тоо эчкинин же текенин ичегисинен жасалат. Комузда жөнөкөй обондордон тартып залкар, татаал күүлөргө чейин ойнолот. Комуздун добушу коңур келип, жагымдуу угулат. Комуз бир нече бөлүктөн турат. Алар: чарасы, моюну, капкагы, тепкеси, кылы, кыл боосу жана кулактары.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

Чанг – көп кылдуу урма-чертме музыкалык аспап болот. Аны таякчалар менен эки усулда – уруп же чертип ойнолот. Таякчанын учуна резина орнотулуп, ал шаңдуу добушту пайда кылат.

Чанг өзбек элдик аспап катарында кеңири таркалган. Анын жыгач негизине металл сымдар узунунан тартылган. Сымдар ойноло турган учурда атайын ачкычтын жардамында буралуучу өткүр металлдарга бекемделет.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

ШАЙЫР КОМУЗЧУ

Сөзү ***Б. Абакировдуку*** Музыкасы ***К. Молдобасановдуку***
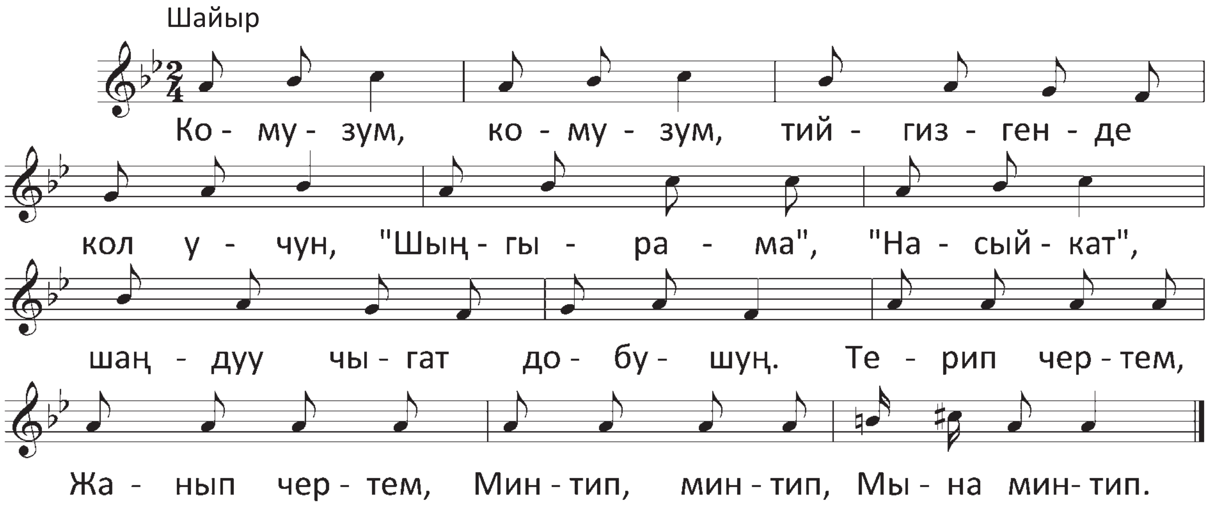
Комузум, комузум,
Жакшы сенин добушуң.
«Миң кыялды» сүйлөтүп,
«Камбарканды» сайратам.
Терип чертем,
Жанып чертем.
Минтип, минтип,
Мына минтип.

Чоң атам, чоң энем,
Күндө мени черттирет.
Чоң комузчу болот деп,
Эркелетет өпкүлөп.
Терип чертем,
Жанып чертем,
Минтип, минтип,
Мына минтип.

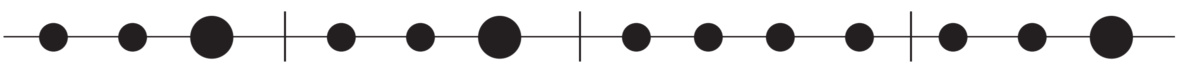

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

Нота менен ырдайбыз!

Төмөндөгү көнүгүүнү алгач нотанын аттарын айтып, кийин сөздөрү менен ырда.

Көнүгүүнү ырдоодо демиңерди үзбөстүккө аракет кылгыла.

Берилген үлгүнү нота менен ырдап, ырдын обонун жана атын тап.

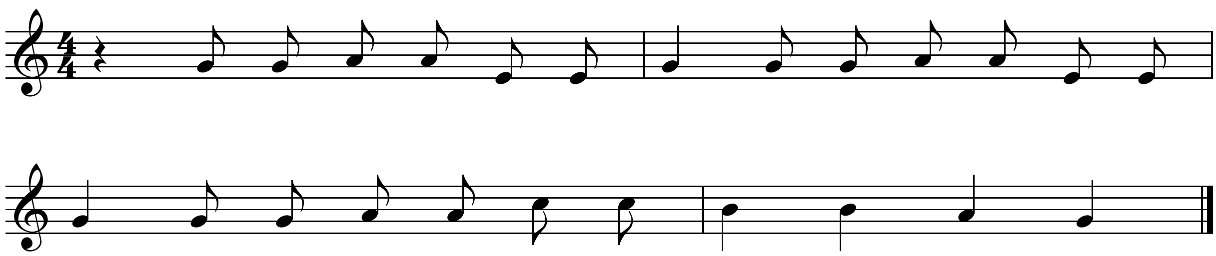

?! Берилген үлгүлөрдүн өлчөмүн тап жана такт сызыгын туура коюп, көнүгүү дептериңе көчүр.

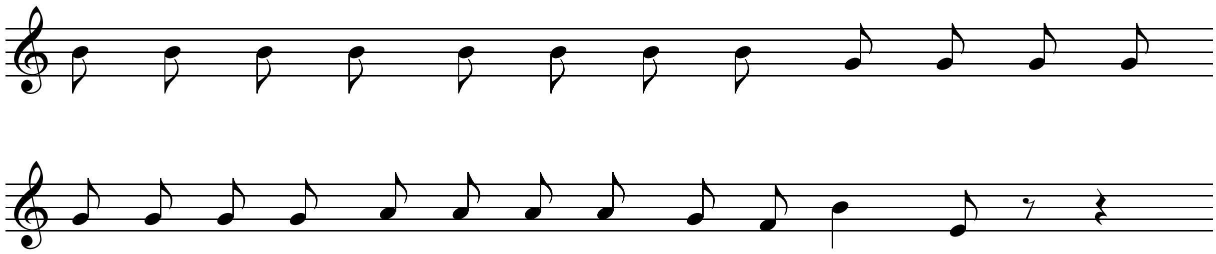

Мына бул ырдоо көнүгүүсүн «Ля» муунунун жардамында ырда.

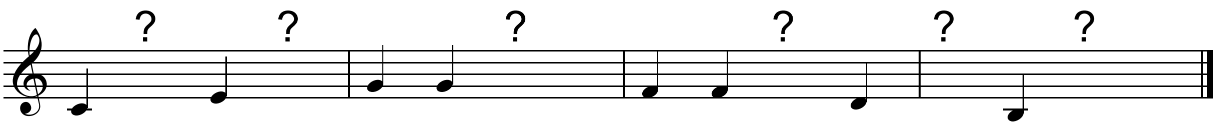

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

ЛЫЖА ТЭЭП БАРАТАМ

Сөзү **К. Бобуловдуку** Музыкасы **Н. Давлесовдуку**

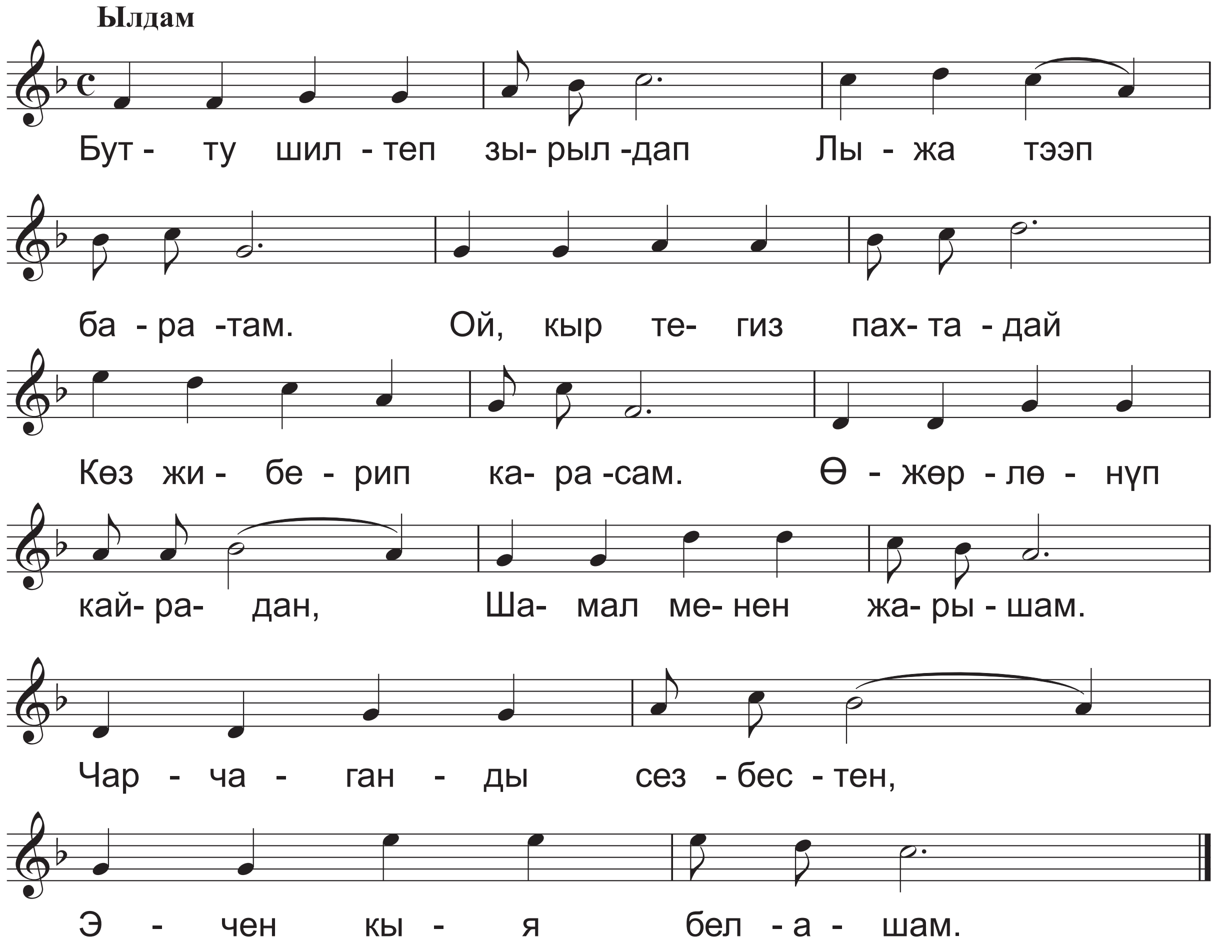

Жардан типтик секирип,
Өтүп кетем буйдалбай.
Өргө чыгам заматта,
Кыйналбастан шамдагай.

Дүйшө, Кемел досторум,
Арттан кууп жеткиле.
Спорттун ушу бир түрү,
Жакшы үйрөнүп тепкиле.

2/4 өлчөмүндөгү үлгү көнүгүүнү көнүгүү дептериңе жазып, такт сызыгын туура кой.

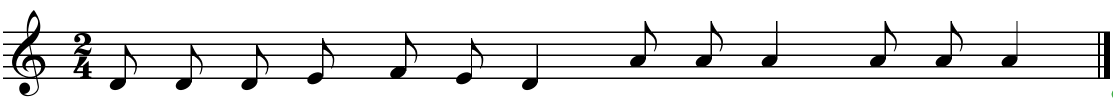

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

БЫШЫКТОО ҮЧҮН СУРОО ЖАНА ТАПШЫРМАЛАР

1. Ырды ырдап жатканда демди кандай алабыз?
2. Ырдагы үндүү тыбыш муундарды кандай ырдайбыз? Үнсүз тыбыш муундардычы?
3. Чогуу ырдаганда эмнелерге маани берүү керек?
4. Өзбекстан Республикасынын Мамлекеттик гимндин мазмунун айтып бер, аны кандай угуу жана ырдоо керек?
5. Такт деген эмне?
6. Ушул өлчөм коюлган тактыда канча сегиздик нота бар?
7. 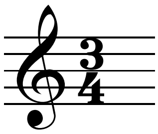 Ушул өлчөм коюлган тактыда канча чейректик нота бар?
8. Ушул өлчөм коюлган тактыда канча жарым нота бар?
9. 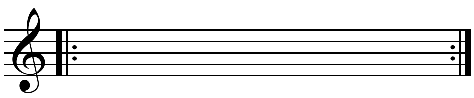 Бул кандай белги? Анын милдетин айтып бер.
10. 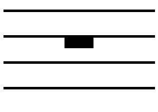 Бул кандай белги? Андан качан пайдаланабыз?
11. 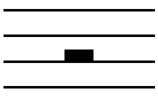 Бул кандай белги? Ал канчага саналат?
12. 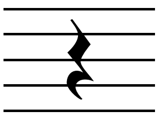 Бул кандай белги? Ал канчага саналат?
13. 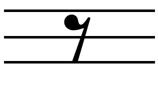 Бул кандай белги? Ал канчага саналат?
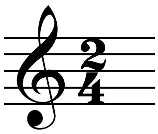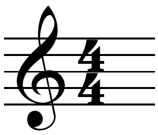
*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

14. «Мектебим» ырынын музыкасын ким жазган? Ырдын мазмунун айтып бер.
15. «Жакшы окуучу боломун» ырынын музыкасын ким жазган?
16. Музыканын негизи эмне?
17. Байыркы музыкалык аспаптарга кайсы аспап кирет?
18. Ырды ким жазат?
19. Музыкалык добуштарды жазуу белгиси эмне деп аталат?
20. Реприза кандай белги?
21. Кандай улуттук бийлерди билесиң?
22. Музыканын туюнтуучу каражаттары дегенде эмнени түшүнөсүң?
23. Музыкада туюнтуучу каражаттар эмне үчүн керек?
24. «Насыят» ырынын мазмунун кандай түшүндүң? Анда эмне жөнүндө айтылган?
25. Кылдуу аспаптарга кайсы аспаптар кирет?
26. Комуз кандай бөлүктөрдөн турат?
27. «Шайыр комузчу» ырынын авторлору кимдер?
28. «Чоң атамдын комузу» ырынын мазмунун айтып бер.
29. Кандай музыкалык чыгармалар сага көбүрөөк жакты?
30. Берилген үлгүнү нотанын аттары менен ырда.

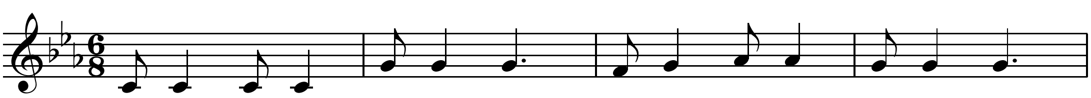

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

III
БАП

АНСАМБЛДИН ТҮРЛӨРҮ

1–2-
сабактар

АНСАМБЛЬ

Вокал (добуш үчүн) же аспаптык музыкалык чыгарманы бир нече аткаруучу тарабынан аткарылышы **ансамбль** *(*биргеликте маанисин билдирет*)* деп айтылат.

Аткаруучулар санына карап ансамблдер түрдүүчө болот. Эки аткаруучу болсо - **дуэт,** үч аткаруучу - ***трио***, төрт аткаруучу – ***квартет*** ж у.с.

ДУЭТ

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

ТРИО

КВАРТЕТ

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

YOSH ASKARLAR QO‘SHIG‘I

Сөзү **С. Барноевдики** Музыкасы **С. Жалилдики**

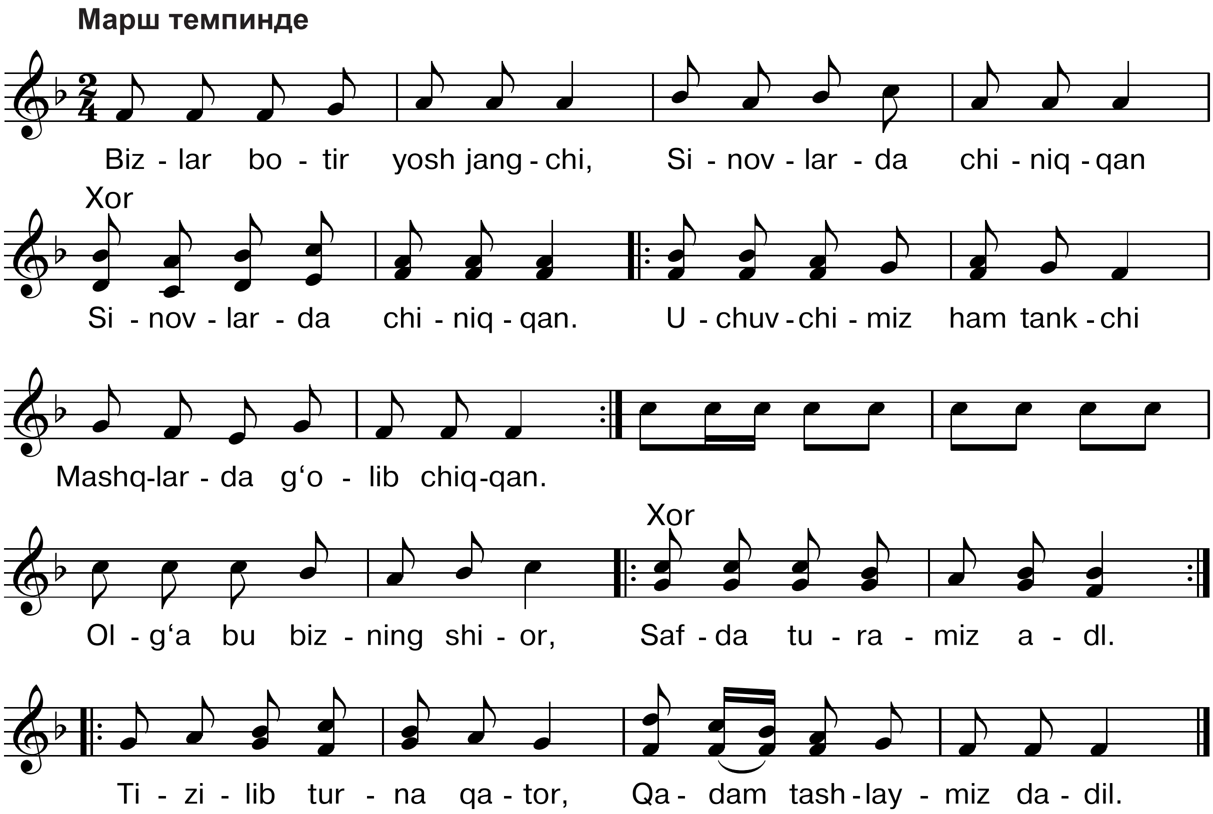

1. Bizlar botir yosh jangchi
Sinovlarda chiniqqan.
Uchuvchimiz ham tankchi,
Mashqlarda g‘olib, chiqqan.

Naqarot:

Olg‘a – bu bizning shior,
Safda turamiz adl.
Tizilib turnaqator,
Qadam tashlaymiz dadil.

Naqarot:

Do‘stga fido jonimiz,
Ochiq dasturhonimiz,
O‘zimizday mustahkam
E’tiqod, iymonimiz

Naqarot:

Toblanamiz yozu qish,
Ko‘rib qo‘ying mehmonlar,
Har birimiz Alpomish,
Biz bo‘lajak posbonlar

Naqarot.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

ЧЕК АРАЧЫ БОЛОЮН

Сөзү ***А. Кыдыровдуку*** Музыкасы ***Н. Давлесовдуку***

Орточо
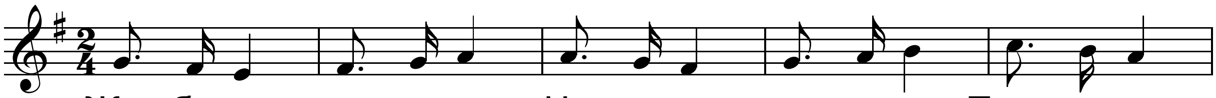
Жол ба-сып не-чен миң, Че-гин-де ме-кен-дин. Түн-дө шырп

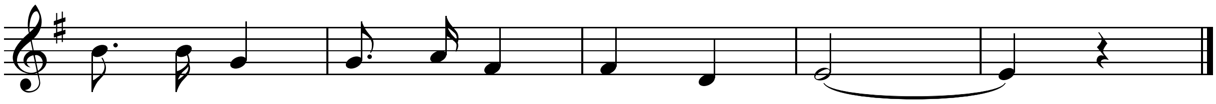

ал-дыр-бай, Кү - зө-төр бе - кен - мин.

Сундурбай мылтыкты,
Болтурбай кырсыкты.
Элимди сактасам,
Буздурбай тынчтыкты.

Болсом да кичине,
Сыр сактайм ичиме.
Ар убак даярмын,
Ата Журт ишине.

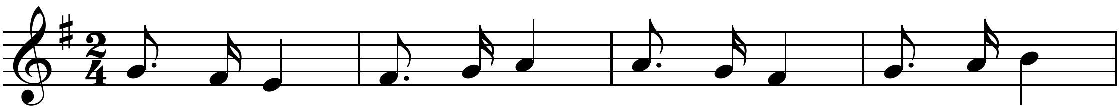

Жол ба-сып не-чен миң Че-гин-де ме-кен-дин

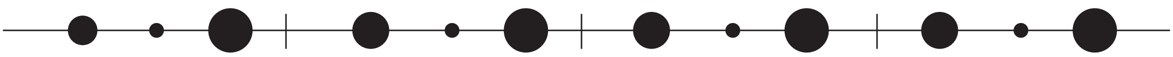

?!

«Чек арачы болоюн» ырын аспаптын коштоосунда көркөм ырдап бер. 4/4 өлчөмүндө жарым паузалардын катышуусунда көнүгүү аткаруу.
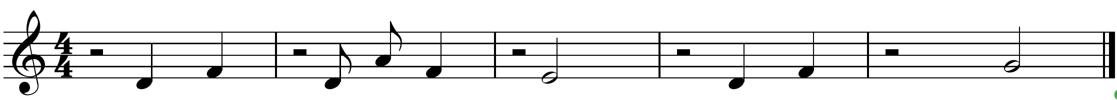
Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

2–3-сабактар

АСПАПТАР АНСАМБЛИ

Музыкалык чыгарманы чогуу бир түрдүү аткарган аспаптар тобу «Аспаптар ансамбли» деп айтылат. Алар комуз, темир ооз комуз, дутар, рубаб, дойра сыяктуу аспаптар болушу мүмкүн.

Ошондой эле, ансамбль бир түрдүү аспаптардан да түзүлөт. Мисалы: комузчулар ансамбли, темир ооз комузчулар ансамбли, дутарчылар ансамбли, рубабчылар ансамбли, дойрачылар ансамбли жана башка ушул сыяктуулар.

Бүгүнкү күндө «Акак», «Айдосум», «Сезим», «Ибарат» сыяктуу жана башка көптөгөн комузчулар ансамблдери эл арасында кеңири белгилүү.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

УСМОНИЯ

Өзбек элдик күү

Кайраттуу

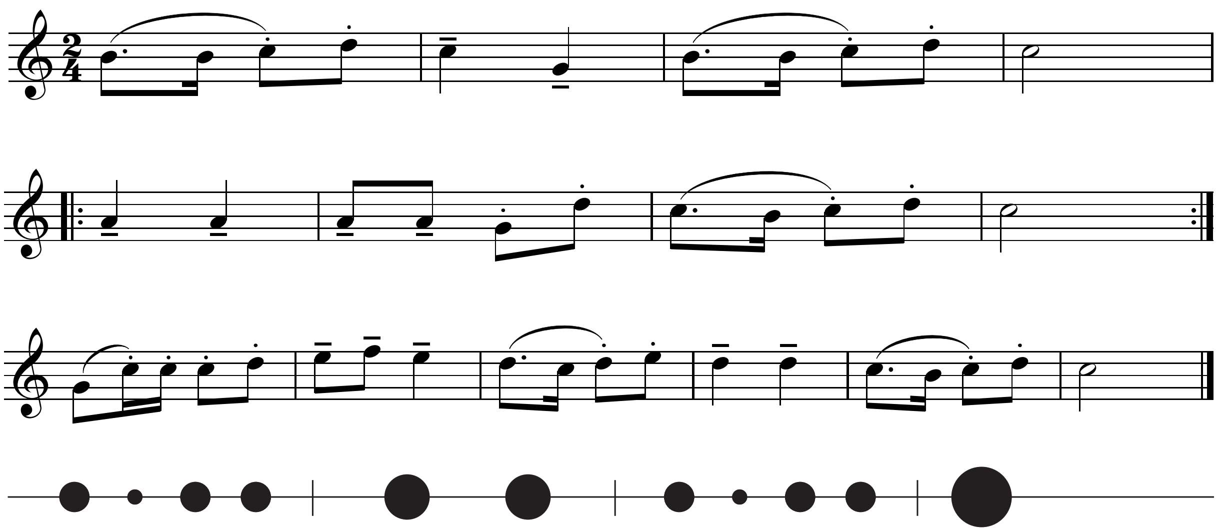

НОТА МЕНЕН ЫРДАЙБЫЗ

Төмөндөгү көнүгүүнү алгач нотанын аттарын айтып, кийин сөздөрү менен ырда.

Көнүгүүнү ырдаганда деминди үзбөстүккө аракет кыл.

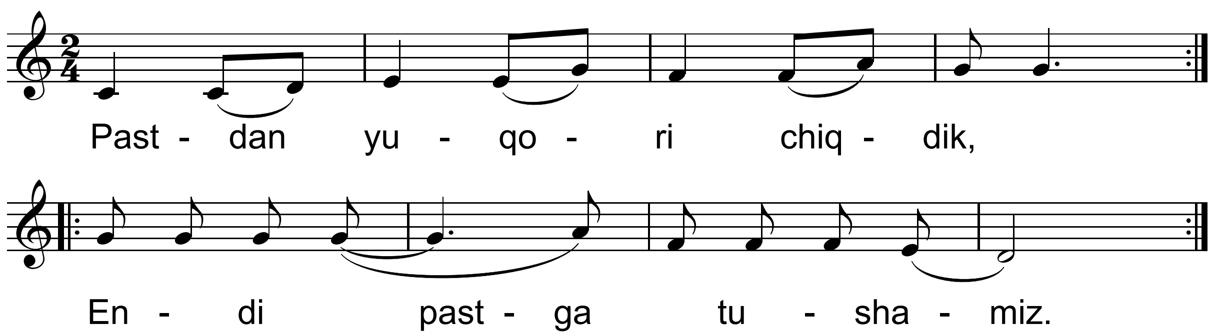

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

BARKAMOL AVLOD BO‘LIB

Сөзү *П. Муминдики* Музыкасы *Н. Нархожаевдики*
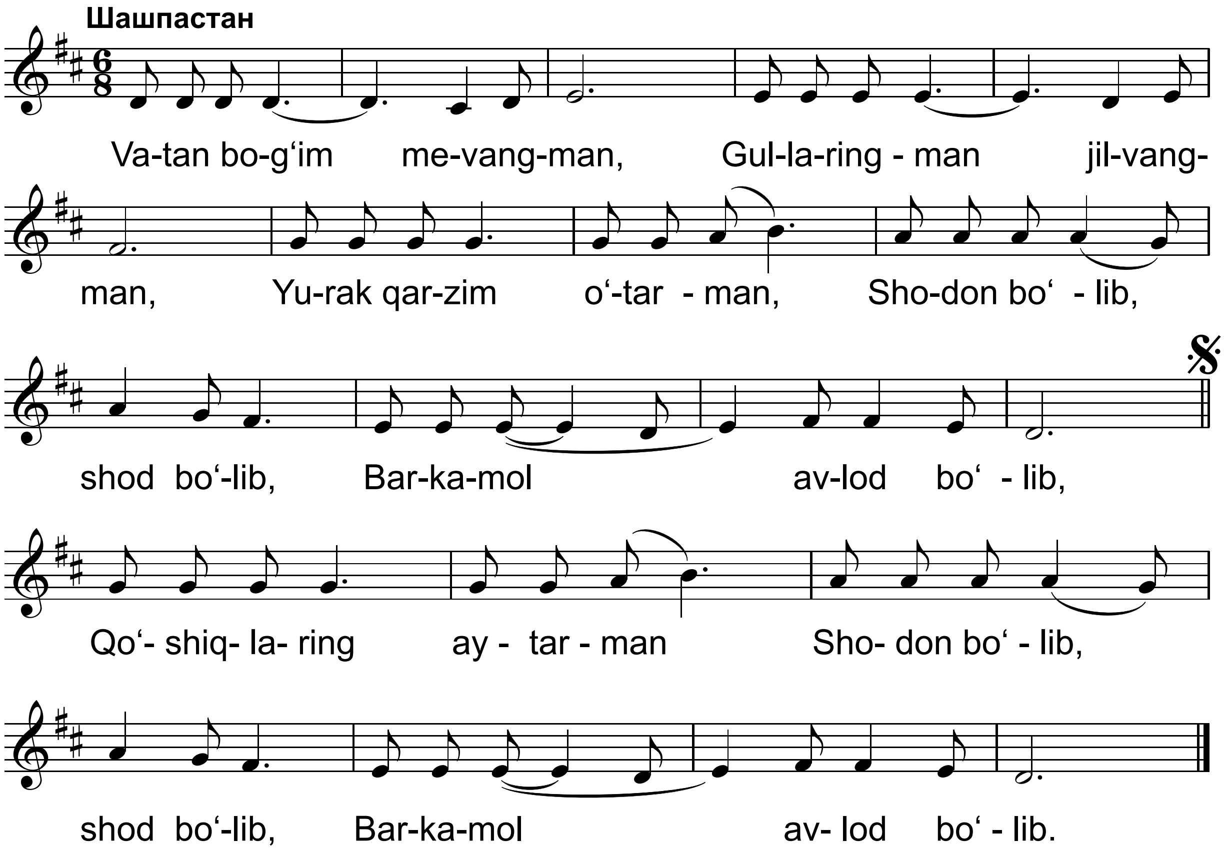
Bahra olib mehringdan,
Toblanaman bag‘ringda,
Sovrunlarda yutarman
Sog‘lom bo‘lib, shod bo‘lib
Barkamol avlod bo‘lib.

Quchog‘igni kezayin,
Chaman misol bezayin,
O‘z gulimdan tutarman
Sog‘lom bo‘lib, shod bo‘lib,
Barkamol avlod bo‘lib.

Ko‘pdir tengdosh do‘stlarim,
Boqsam to‘yar ko‘zlarim,
Qo‘shiqlaring aytarman
Sog‘lom bo‘lib, shod bo‘lib,
Barkamol avlod bo‘lib.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

5–6-
сабактар

АТКАРУУЧУЛАР АНСАМБЛИ

Биргеликте бир нече ырчылардын аткаруусу **ырчы аткаруучулар ансамбли** деп айтылат. Ырчылар да аспапчылар ансамбли сыяктуу **дуэт, трио, квартет** болуп чыгармаларды чогуу аткарышат.

Дуэт – эки үн же эки музыкалык аспапка арналган чыгарма.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

Трио – үч үнгө же үч аспапка арналган музыкалык чыгарма.

Квартет **–** төрт аспаптан же төрт үндөн түзүлгөн ансамбль.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

КЕЧКИ ЖОМОК

Сөзү *Т. Кожомбердиевдики* Музыкасы *Ж. Кайыповдуку*
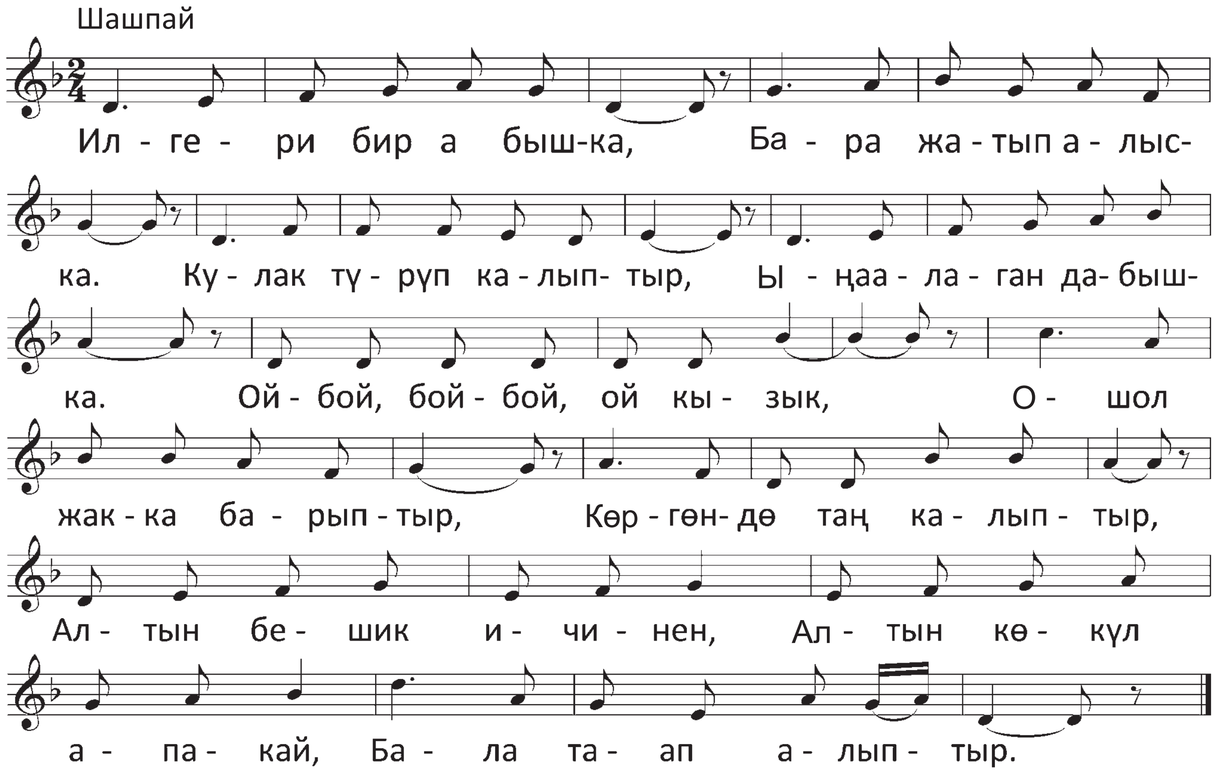
Тойго малын союптур,
Жакшы ат таап коюптур.
Ал баласы эр жетип,
Айга барып конуптур.

Кайырма:

Ой-бой, бой-бой, ой кызык,
Жылдыздарды териптир.
Жерге кайтып келиптир,
Сурагандын баарына.
Эли журтун кубантып,
Бирден жылдыз бериптир.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

Аалам сырын билиптир,
Өчпөс чырак илиптир.
Ошол нурдан тараган,
Азыр күйгөн электр.

Кайырма:

Жомок соңу мына ушул,
Алтын кызым, ай нурум.
Күмүш балам, күн нурум,
Төшөгүңө жата гой,
Жөлөгүм да медерим,
Уктаар экен ким мурун.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

ЧОҢ АТАМДЫН КОМУЗУ

Сөзү ***Б. Абакировдуку*** Музыкасы ***К. Молдобасановдуку***
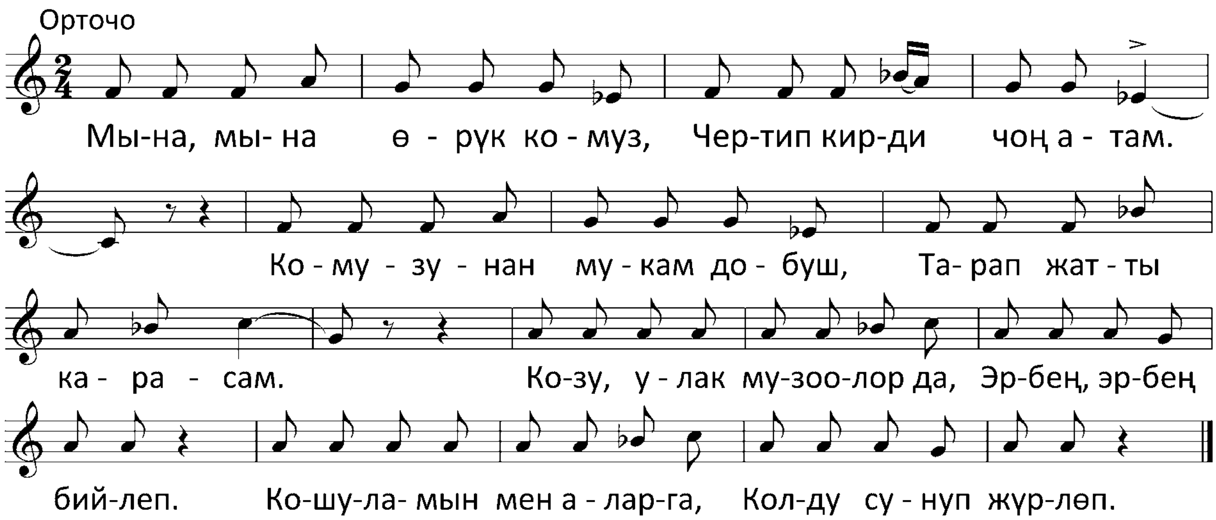
Кубулжутуп барган сайын,
Толкуп чертти чоң атам.
Бутум, колум ийик болду,
Чимирилет байкасам.

Эргип улам бийлей бердик,
Туш тарапты карап.
Боз үй, мамы, казыктар да,
Бизди туурап калат.

Болду, болду деп кыйкырсак,
Эргип чертти чоң атам.
Кызып чертет кол ойнотуп,
Мукам добуш жаңырып.

Эң кызыгы окуянын,
Колго сузгу кармап.
Чоң энем да бийлеп кирди,
Баарыбызды жандап.

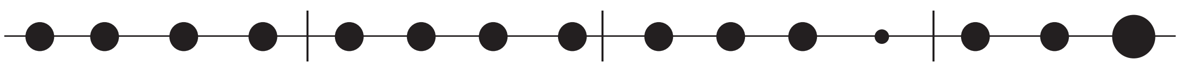

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

7–8-
сабактар

ШЕРМАТ ЁРМАТОВ АТЫНДАГЫ «BULBULCHA» БАЛДАР ХОРУ ЖАНА БИЙ АНСАМБЛИ

Борбордук Азияда жалгыз болгон Шермат Ёрматов атындагы «Bulbulcha» балдар хору жана бий ансамбли 1970–жылы Өзбекстан телерадиокомпаниясынын алдында түзүлгөн. Ал жалаң эле өлкөбүздө гана эмес, Франция, Кытай, Түркия, Россия, Болгария, Белоруссия, Украина, Конго, Финляндия, Латвия, Литва, Эстония ж.б.у.с. мамлекеттерде өзбек балдар ырчылык өнөрүн көрсөткөн. Ошондой эле, коллектив 100 гө жакын Өзбекстанда кызмат көрсөткөн артисттер, композиторлор, «Nihol» сыйлыгынын лауреаттары, ар түрдүү тармактардын адистерин жетилтти. Анын көркөм жетекчиси силерге төмөнкү класстарда өзүнүн кайталангыс ырлары менен тааныш болгон Шермат Ёрматов болуп саналат.

«Bulbulcha» балдар хору жана бий ансамбли телевидение аркылуу дайыма республикадагы ыр ышкыбоздордү композиторубуз тарабынан жаратылган жаңы ырлар менен тааныштырып келген.

Силер бүгүнкү күнгө чейин үйрөнгөн «Sog'lom avlod qo'shig'i», «Nevaralar qo'shig'i», «Vatanjonim vatanim», «Anjir», «Alifbo bayrami», «Kuz» сыяктуу 1000 ге жакын балдар ырларын аткарып, элибизге таанымал болгон.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

«Bulbulcha» балдар ансамблинин аткаруусундагы ырлардан үлгү угуу.

«BUGUN YANA 5 OLDIM»

Сөзү ***П. Муминдики*** Музыкасы ***Ш. Ёрматовдуку***

Taкrorladim xarflarni,
Ustozim dedi «balli».
Qutlang onajon meni,
Bugun yana «5» oldim». (2 жолу)

Sevib qoldim ilimni,
Sevdim o‘qituvchimni.
Ko‘ring kundaligimni,
Bugun yana «5» oldim» (2 жолу)

Vaqtida dars qilgandim,
Vaqt qadrini bilgandim.
Menga xavas qilmas kim,
Bugun yana «5» oldim». (2 жолу)

O‘sganday bo‘ldi bo‘yim,
Ex, shirin xayol o‘yim,
Tushgim keladi o‘yin...,
Bugun yana «5» oldim» (2 жолу)

?!

«Bugun yana 5 oldim» ырын аспаптын коштоосунда көркөм кылып ырдап бер.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

ЭЛДИК ҮЛГҮЛҮҮ ТЕАТРЛАШТЫРЫЛГАН «АК ШООЛА» БАЛДАР ХОРУ

9–10-сабактар

Элдик үлгүлүү театрлаштырылган «Ак шоола» балдар хору 1985-жылы түзүлгөн. Бул хор өзүнүн оригиналдуулугу жана чеберчилиги менен айырмаланып, Туркия, Россия, Болгария, Литва жана башка көптөгөн эл аралык фестиваль жана конкурстардын жеңүүчүлөрүнөн болуп, элге кеңири таанылды. Хордун репертуарында кыргыз композиторлору менен обончуларынын ырлары, элдик ырлар жана дүйнөлүк классикага айланган чыгармалар бар. «Ак шоола» чыгарманын мазмунуна жараша ырдап жатып эле ар кандай кыймыл-аракеттер, бийлер менен коштоп ырдашат.

Хордун аткаруусундагы ырларды балдар эле эмес, ата-энелер да суктанып угушат. «Ак шоола» балдар хорунун аткаруусунда балдар үчүн жазылган кыргыз профессионалдык музыкасынын тарыхындагы «Алтын уя» аттуу алгачкы балдар опереттасы аткарылган. «Ак шоолanын» негиздөөчүсү, башкы хормейстери жана көркөм жетекчиси – Кыргыз Республикасынын маданиятына эмгек сиңирген ишмер Гүлмира Эсенгулова.

?!

1.«Ак шоола» балдар хору жөнүндө айтып бер. Ага ким жетекчилик кылат?
2. «Ак шоола» балдар хору качан түзүлгөн?

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

КҮН БАЛДАРЫ

Сөзү ***Ж. Мамытовдуку*** Музыкасы ***К. Эралиеваныкы***
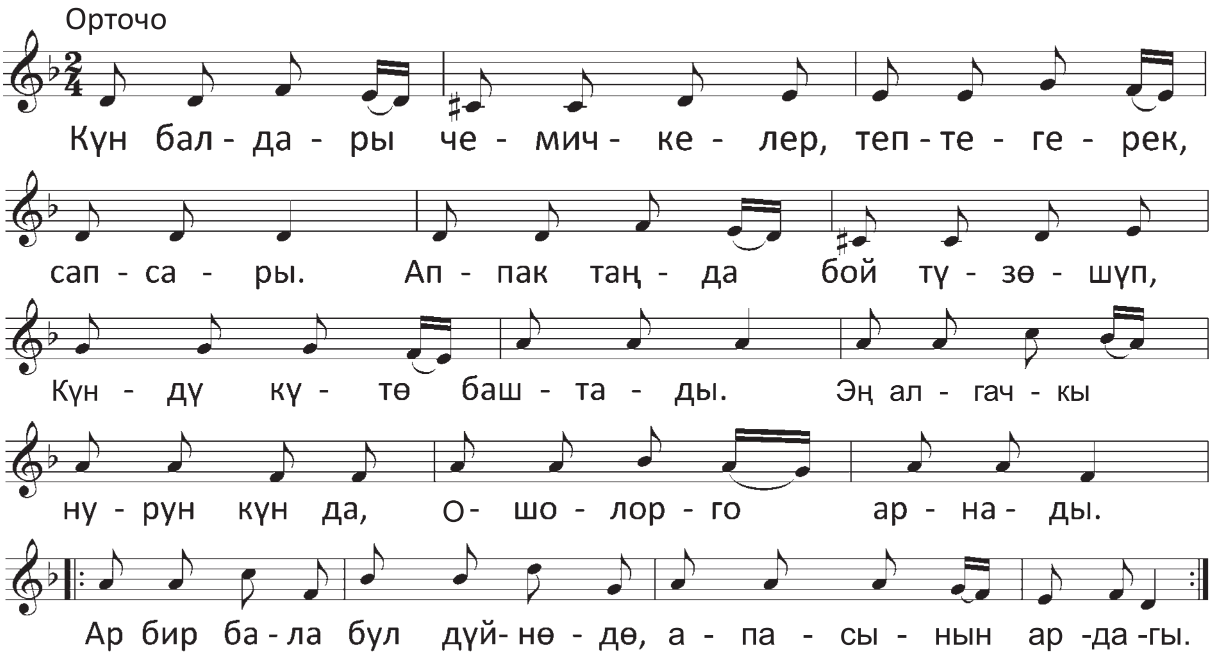
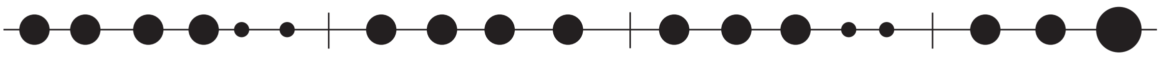

Эң алгачкы нурун күн да,
Ошолорго арнады.
Ар бир бала бул дүйнөдө,
Апасынын ардагы.

Ошол нурдан күн уулунун,
Жаркып турду маанайы.
Ар бир бала бул жарыкта,
Энесинин таалайы.

Күнү бою күн балдары,
Нурга боюн тараштЫ.
Алар анан батар күндү,
Жалооруша караштЫ.
Кайырма.

Караңгыга элейишип,
Азга кулак түрүшүп.
Анан баары кетти уйкуга,
Таажылары бүрүшүп.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

КУМУРСКАЛАР ЫРЫ

Сөзү ***Г. Эсенгулованыкы*** Музыкасы ***Т. Чокиевдики***
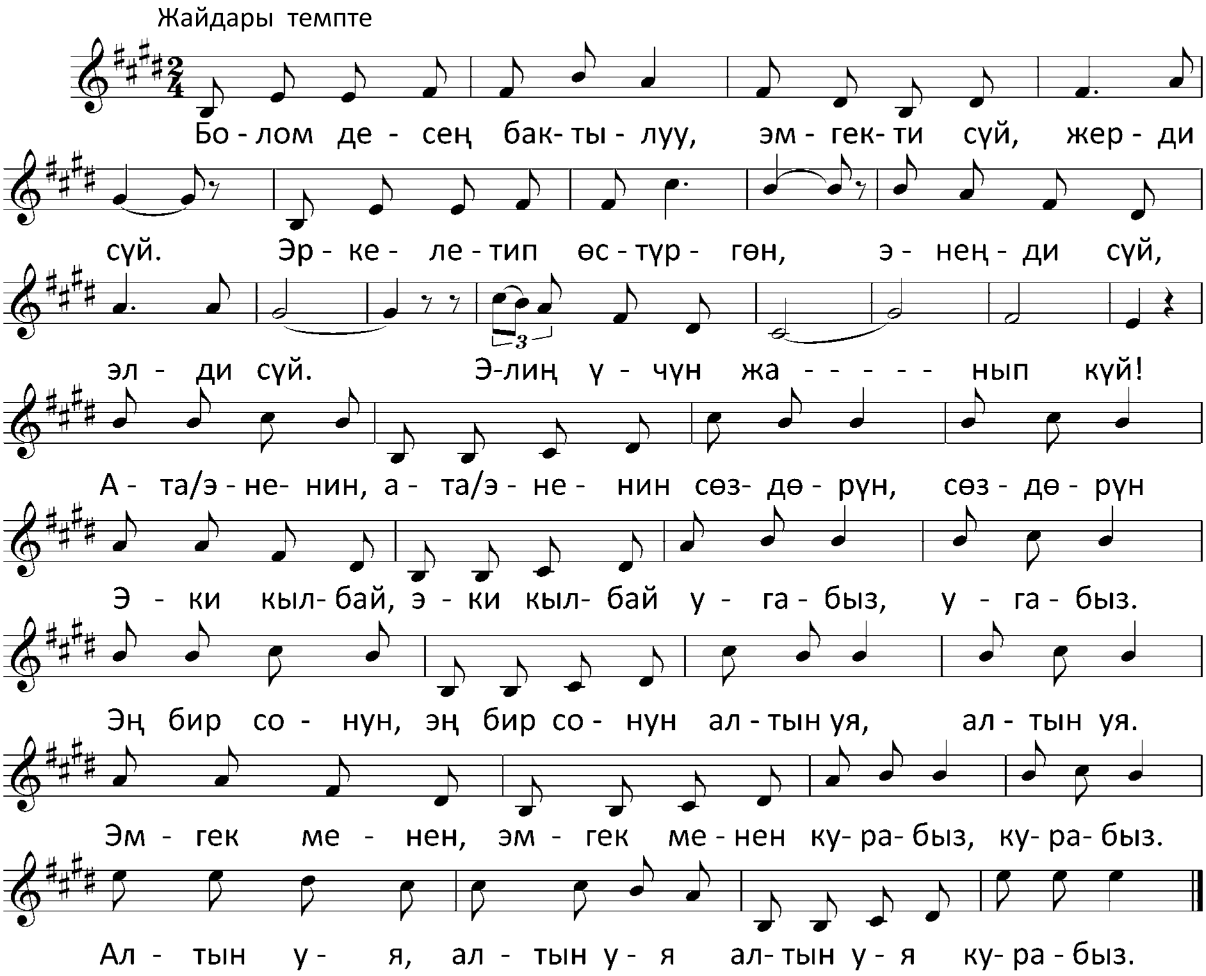
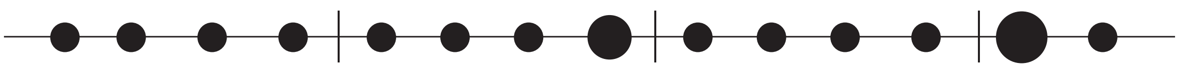

Биргелешип иш кылышып,
Бири-бириңе жөлөк бол.
Өргө карай өр таштап,
Өлкөбүзгө өбөк бол.

Кайырма:

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

Ата-эненин, ата-эненин сөздөрүн,
Эки кылбай, эки кылбай угабыз.
Эң бир сонун, эң бир сонун,
Алтын уя, алтын уя курабыз.

КУМУРСТАН

(Кумурскалар өлкөсү)

Биринчи көшөгө – «Кумурстан» (кумурскалар өлкөсү) деп аталат. Эрте жазда короздун кыйкырыгы менен кумурскалардын үй-бүлөсү эмгектене башташат. Тартиптүү, аракетчил бала кумурскалар алтын уя курууга киришет. Бир гана жалкоо бала кумурска эмгектенүүдөн качат. Акылы жок кумурска өзүнүн туулуп өскөн жерин таштап узак жолго чыгат.

Берилген үлгүлөрдүн өлчөмүн тап жана көнүгүү дептериңе аткар.

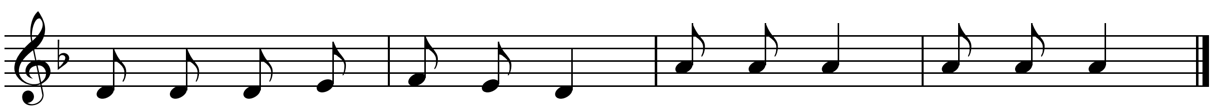

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

IV
БАП

КОМПОЗИТОРЛОР БАЛДАРГА

1–2-сабактар

КОМПОЗИТОР ЖӨНҮНДӨ ТҮШҮНҮК

Композитор – музыкалык чыгарманы жаратуучу чыгармачыл адам. Ал белгилүү бир теманы байытып, көркөм сүрөттөп музыка тилинде баяндап берет. Композиторлор көп үндүү музыка жана сахна чыгармаларын да жаратышат.

КОМПОЗИТОР МУТАЛ БУРХАНОВ

Күн сайын журтубузда жаңырган, элибиздин сыймыгы, ар-намысы, салтанатын даңазалоочу Өзбекстан Республикасынын Мамлекеттик гимндин музыкасын жараткан, атактуу композиторубуз Мутал (Мутаваккил) Бурханов 1916-жылы 5-майда Бухара шаарында интеллигенттердин үй-бүлөсүндө туулган. Сейрек таланттын ээси, жеткилең, кайраттуу чыгармалары менен журтубузду дүйнөгө таанытткан.

Ал көптөгөн сахна чыгармалары менен бирге элибизге жаккан кинофильмдер үчүн да ырларды жараткан. Анын «Maftuningman» кинофильминдеги «Maftun bo‘ldim», «Yulduz va qizlar qo‘shig‘i», «Do‘ppi tikdim» сыяктуу ырлары ушулардын катарына кирет.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

DO‘PPI TIKDIM

Сөзү ***Т. Туланыкы*** Музыкасы ***М. Бурхоновдуку***
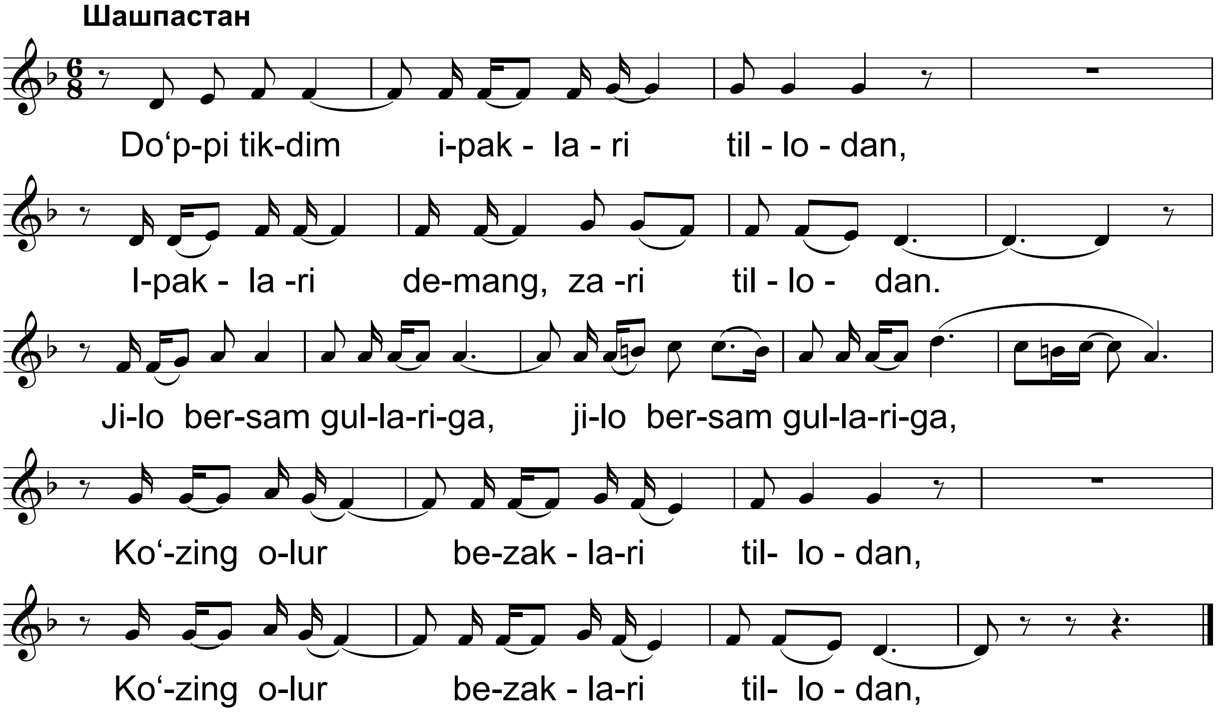
Do‘ppi tikdim ipaklari tillodan,
Ipaklari demang, zari tillodan.
Jilo bersam gullariga, jilo bersam gullariga,
Ko‘zing olur bezaklari tillodan,
Ko‘zing olur bezaklari tillodan,
Tillodan.

Guli lola, guli lola,
Ko‘zing otashiga olma uni, Lola!
Ko‘zing otashiga solma uni, Lola!
Dil-u joni bilan nola qilur Lola!
Dil-u joni ila kuyla, go‘zal Lola!

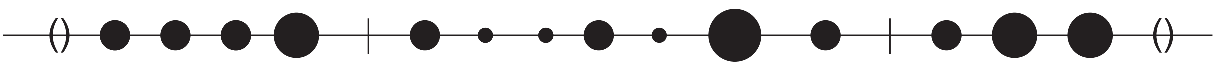

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

Төмөндө берилген үлгүнүн өлчөмүн аныктап, көнүгүү дептерине жазып, такт сызыктарын туура кой.

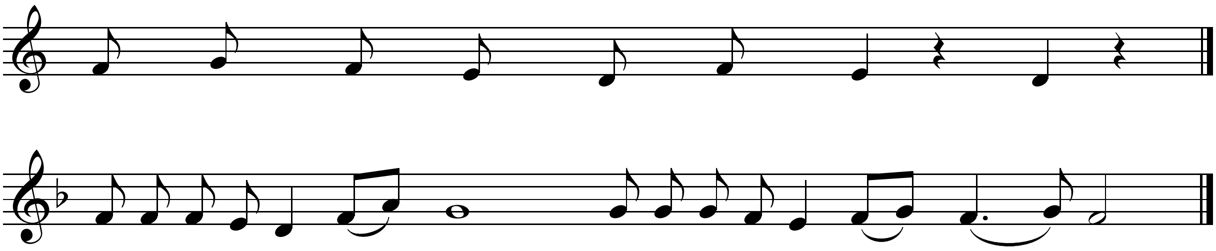

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

SHAFTOLIGA SAVOLIM

Сөзү **П. Муминдики** Музыкасы **Н. Нархожаевдики**

Shaftolim oh, shaftolim oh,
shaftolim oh, shaftolim.
Qizilu oq, qizilu oq,
Qizilu oq, shaftolim

Xamma menday sevadi,
Pishganda mazza bolim,
Shaftolim, shaftolim

Asta aytib, asta aytib,
Asta aytib beraqol.
Seni topgan, seni topgan,
Seni topgan qay olim?

Indamadi shaftolim,
Qiyin ekan savolim,
Shaftolim, shaftolim

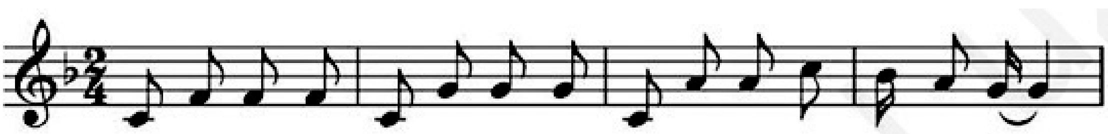

Берилген үлгүнүн өлчөмүн аныктап, көнүгүү дептериңе жазып, такт сызыктарын туура кой.

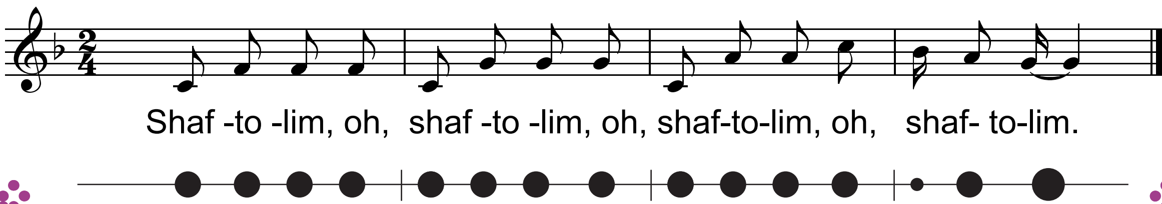

Книга представлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

3–4-
сабактар

КОМПОЗИТОР АБДЫЛАС МАЛДЫБАЕВ (1906-1978)

Абдылас Малдыбаев кыргыз профессионал музыкасынын негиз салуучусу, балдардын сүйүктүү композитору жана ырчысы.

Композитордун балалык чагы Кемин районундагы Кара-Булак айылында өткөн. Болочок композитор жаш кезинен эле элдик ыр, күүлөрдү көп угуп, бир канчасын өзү аткарган таланттуу ырчы да болгон.

Абдылас Малдыбаев бир топ ырларды, хорлорду жазган. Кыргыз музыкасын даңазалаган «Манас», «Айчүрөк», «Көл боюнда», «Токтогул» аттуу операларды жараткан. Ошондой эле, көлөмдүү чыгармалар менен бир катарда балдар үчүн «Мына минтип», «Жүр мектепке», «Бак тигели», «Күкүк» сыяктуу ондогон обондуу ырларды жазган. Композитордун бул ырлары бүгүнкү күндө да ырдалып келе жатат.

Книга представлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

МЫНА МИНТИП

Сөзү, музыкасы ***А. Малдыбаевдики***

Көңүлдүү
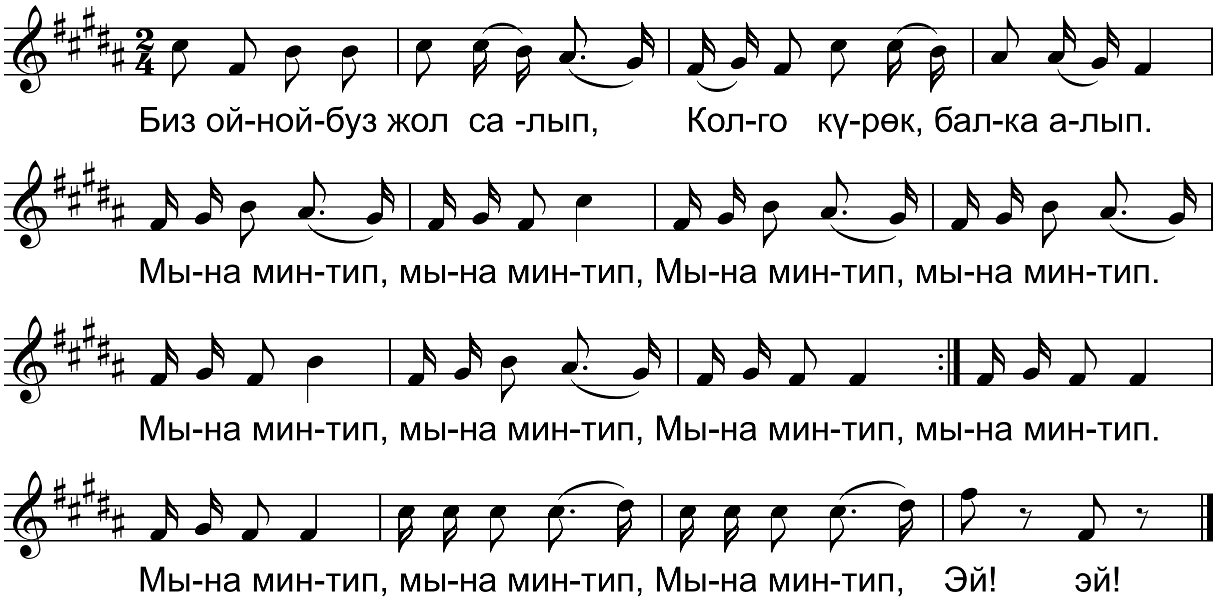
Тоголото топ тептик,
Топ качса да биз жеттик.
Мына минтип, мына минтип,
Мына минтип, мына минтип.

«Мышык-чычкан» ойнойбуз,
Мышык жолун torойбуз.
Мына минтип, мына минтип.
Мына минтип, мына минтип.

Аргымакты минебиз,
Ар ишке дем беребиз.
Мына минтип, мына минтип.
Мына минтип, мына минтип.

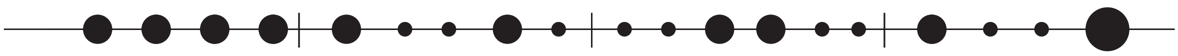

Книга представлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

САЙМАЧЫЛАР ЫРЫ

Сөзү ***К. Маликовдуку*** Музыкасы ***А. Малдыбаевдики***

Ылдамыраак
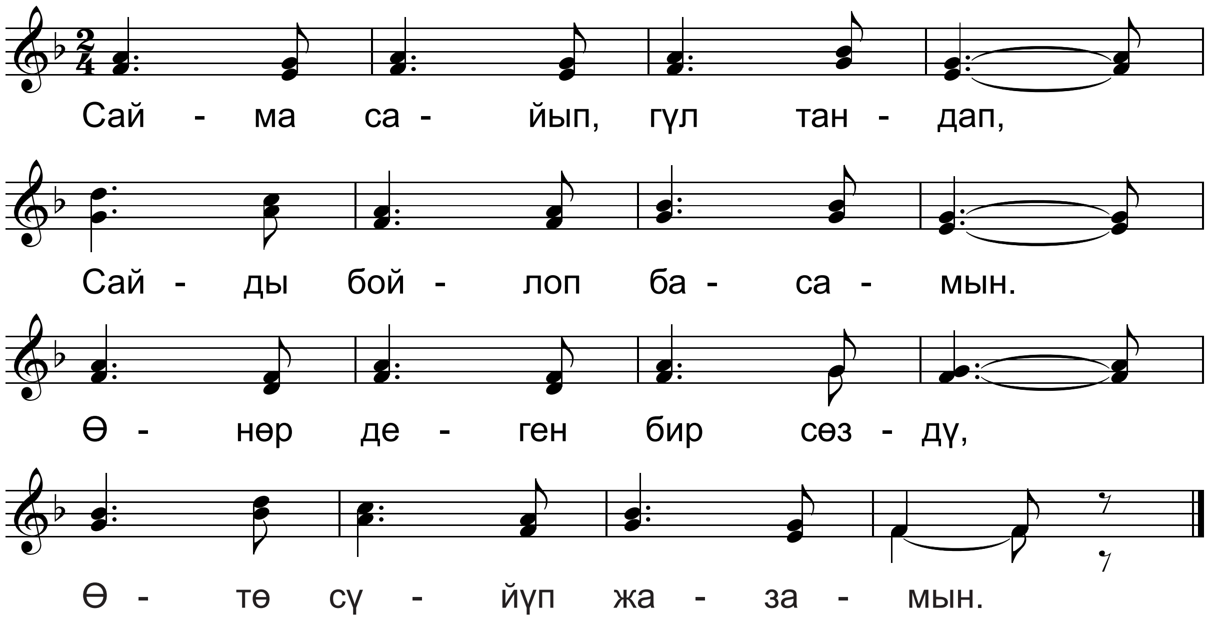
Жаз гүлүндөй сайманы,
Саям, чыксын атагым.
Таалай деген бир сөздү,
Түрдөп-түрдөп жазамын.

Тоо гүлүндөй саймалап,
Келет килем жасагым.
Мекен деген бир сөздү,
Менсинемин, жазамын.

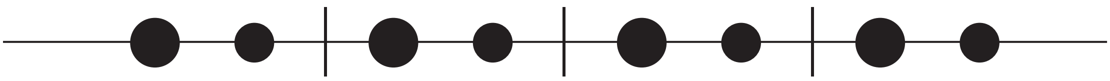

?!

1. «Саймачылар ыры» ырынын мазмунунда эмне жөнүндө айтылган?
2. Үйүңөрдө сайма сайганды билгендер барбы?
3. Ырды аспаптын коштоосунда көркөм кылып ырдап бер.
4. Мутал Бурханов жөнүндө айтып бер. Ал кандай чыгармаларды жараткан?
5. Абдылас Малдыбаев жөнүндө айтып бер.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

5–6-
сабактар

МУКАШ АБДРАЕВ

(1920-1979)

Мукаш Абдраев Кыргыз Республикасынын Эл артисти, композитор, профессор. Ал Сокулук районуна караштуу Чоң-Жар айылында төрөлгөн. Ата-энесинен эрте жетим калып, таякеси белгилүү музыкант, ырчы жана куудул Шаршен Термечиковдун үй-бүлөсүндө тарбияланышы, келечекте Мукаштын музыкант болушуна чоң таасир тийгизет.

Москва Консерваториясында окуп жүргөндө эле алгачкы музыкалык чыгармаларын жаза баштаган. Алардын арасында ырлар, пьесалар, музыкалык комедиялар бар. Эң алгачкы комедиясы «Ким кантти» деп аталат. Анын «Токтогул», «Олжобай менен Кишимжан» симфониялык поэмалары жана башка чыгармалары кыргыз улуттук музыкалык казынасынан орун алган. Мукаш Абдраев балдар үчүн да көп ырларды жазган. Мисалы, «Лагерь вальсы», «Ырдайлы достор, ырдайлы», «Достук үн менен» жана башкалар.

Книга представлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

ЫРДАЙЛЫ ДОСТОР, ЫРДАЙЛЫ

Сөзү ***Ж. Садыковдуку*** Музыкасы ***М. Абдраевдики***

Мелүүн, көңүлдүү
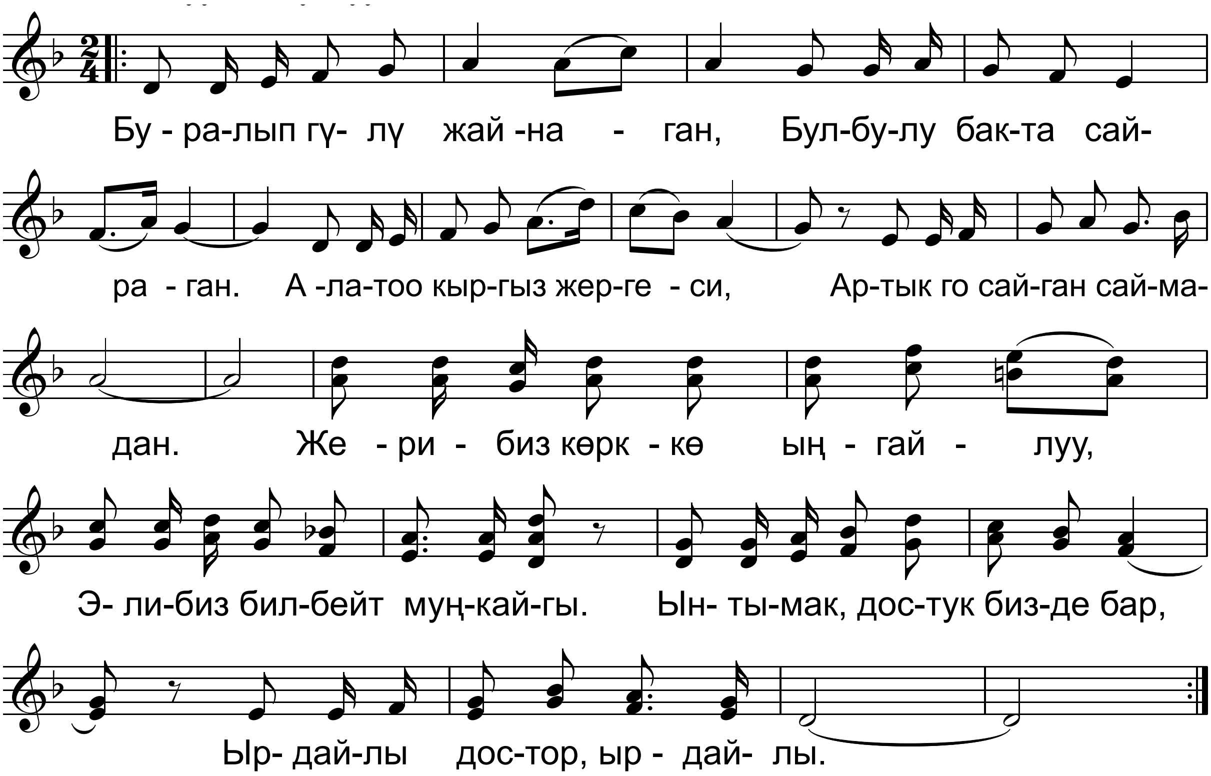
Жарашып тынчтык шартына,
Фестиваль майрам жалпыга.
Кулагын тосот Ала-тоо,
Ырдаган дыйкан, малчыга.

Жектейбиз согуш кыргынын,
Билебиз тынчтык чындыгын.
Баалайбыз сүйкүм мекендин,
Байлыкка толгон ой-кырын.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

ЭНЕКЕМ

Сөзү ***К. Самсалиевдики*** Музыкасы ***Ж. Сагынбаевдики***
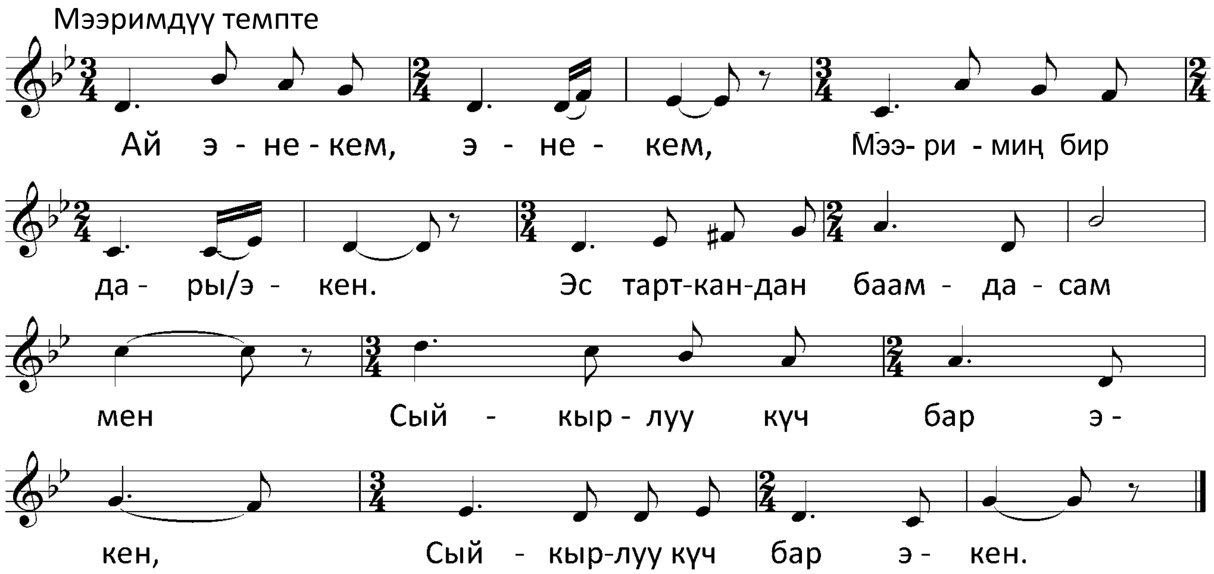
Ай энекем, энекем,
Мээнетиңди ченесем.
Таразалап, салмактап мен,
Өмүрлүк (го) берсем (2 жолу)

Ай энекем, энекем,
Ар убакта кеңешем.
Каалаганым узун өмүр мен,
Алтын энем, берекем! (2 жолу)

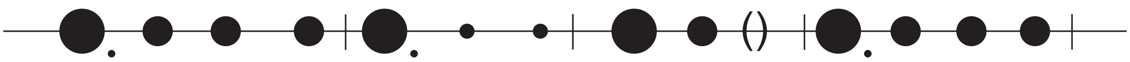

?!

1. Мукаш Абдраевдин балдар үчүн жазган кандай чыгармаларын билесиң?
2. «Ырдайлы достор, ырдайлы» ырын жаттап алгыла.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

Өлчөмүн таап, нота дептериңде аткар.

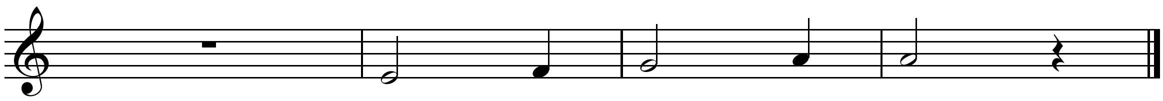

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

7–8-
сабактар

ТУРДУБЕК ЧОКИЕВ (1952)

Турдубек Чокиев Нарын областынын Байгөнчөк айылында 1952-жылы туулган. Б. Бейшеналиева атындагы Кыргыз мамлекеттик искусство институтунан билим алган. Таланттуу композитор көлөмдүү чыгармалар менен катар, балдар үчүн да бир топ чыгармаларды жараткан. Атап айтсак, фортепиано үчүн «Кодек», андан соң «Балдардын 12 пьесасы» жыйнагын жазат.

Композитордун балдарга арнаган чыгармаларынын ичинде «Сыймык», «Жаздын көркү көпөлөк», «Учуп барам» сыяктуу жана башка ырлары окуучулардын репертуарынан кеңири орун алган.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

ЖАЗДЫН КӨРКҮ КӨПӨЛӨК

Сөзү ***А. Жакшылыковдуку*** Музыкасы ***Т. Чокиевдики***
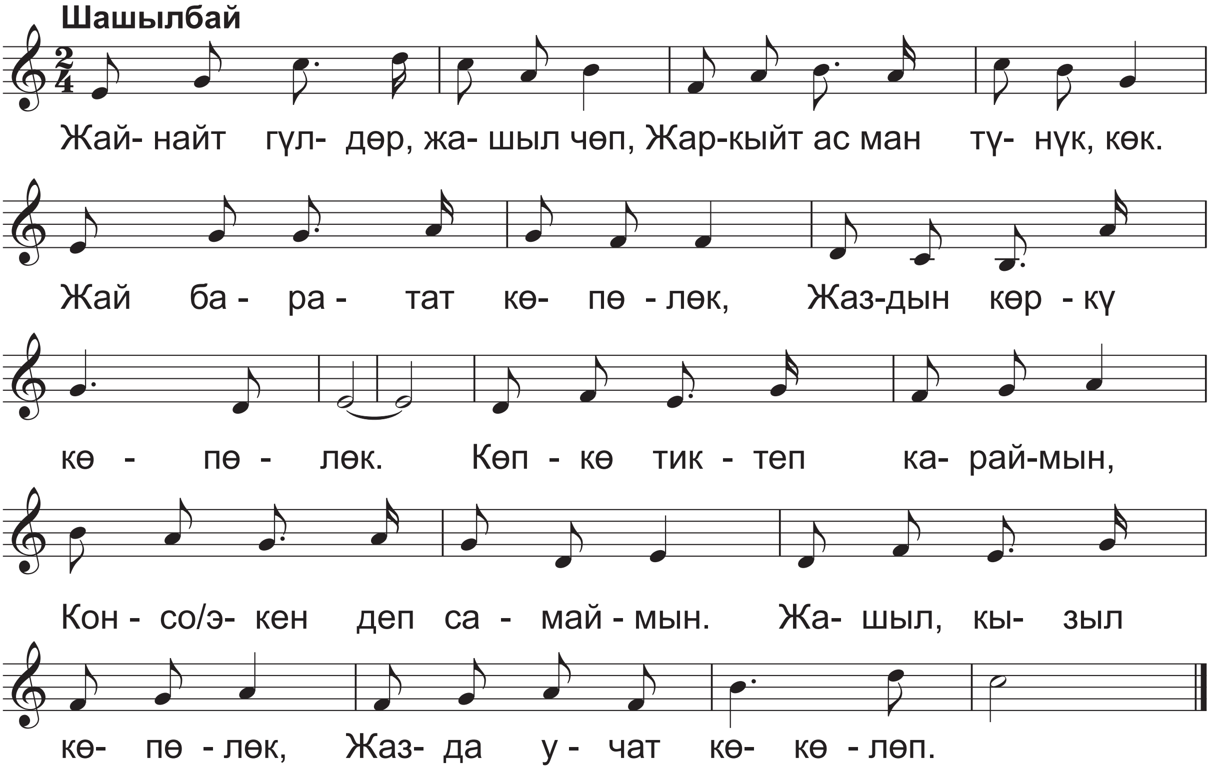
Канаттары далдагай,
Кадим эле саймадай.
Көк асманда каалгып,
Кайкып учат жайма-жай.

Бул көпөлөк шамдагай,
Сезилсе да жайма-жай.

Окшоп түркүн түрлөргө,
Конот тандап гүлдөргө.
Көңүл, оюм узарат,
Көпөлөк кууп жүргөндө.

Уктап алат түндөрдө,
Учат балдар күлгөндө.

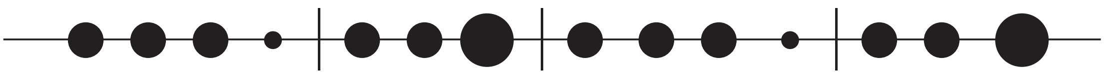

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

ДОКТУР ЭЖЕ ЖАКШЫ ЭКЕН

Сөзү ***С. Рысбаевдики*** Музыкасы ***Т. Чокиевдики***
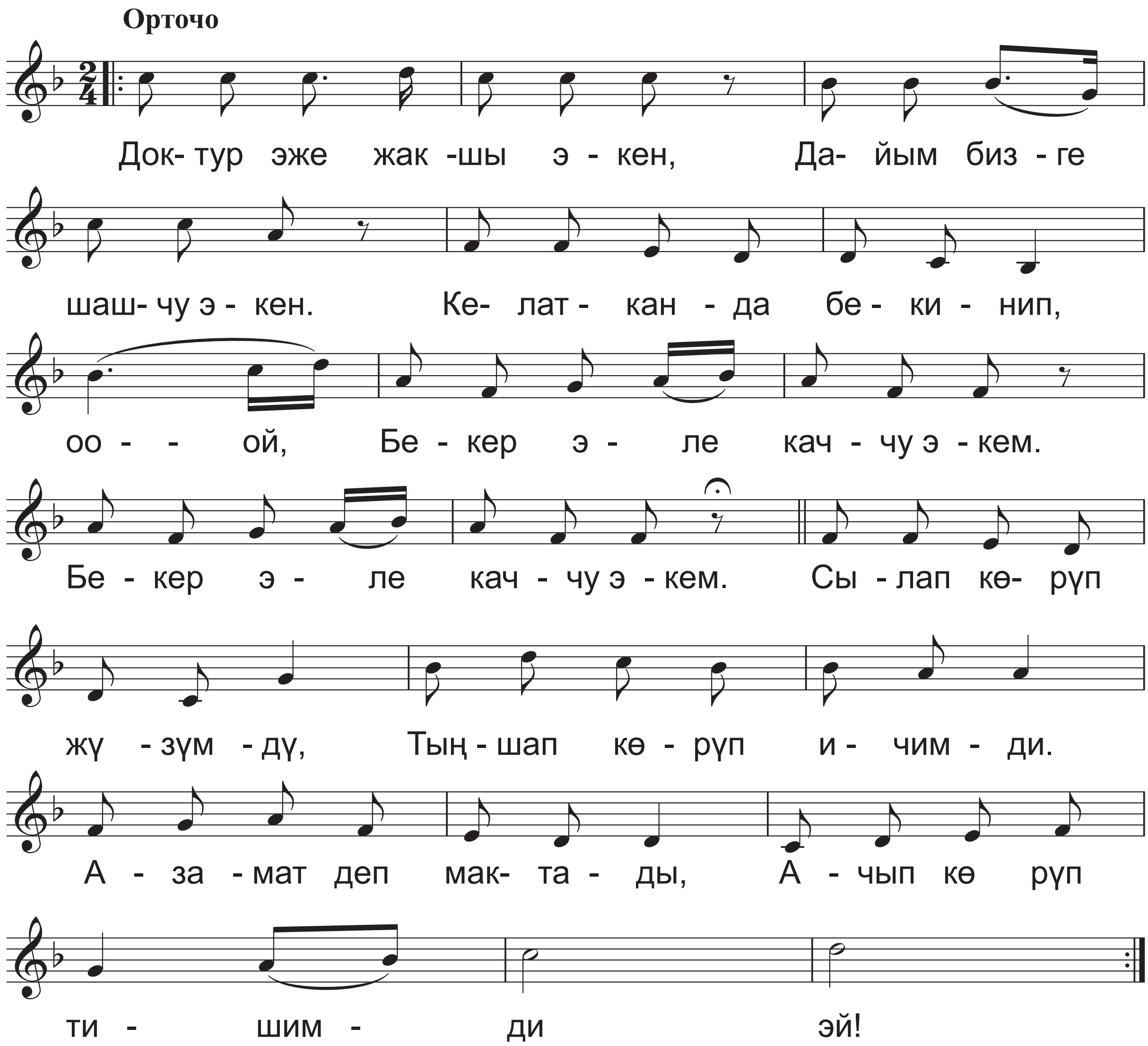
Сылап көрүп жүзүмдү,
Тыңшап көрүп ичимди.
Азамат деп мактады,
Ачып көрүп тишимди.

Кайырма:

Доктур эже жакшы экен,
Дайым бизге шашчу экен.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

Келатканда бекинип,
Бекер эле каччу экем.

Таттуу экен дарысы,
Топтомолок дарысы.
Жакшы экен эжекем,
Жакты мага баарысы.

Кайырма.

Эмдеп дары басышат,
Андан бир аз ачышат.
Экиленип чыдабай,
Эссиз балдар качышат.

Кайырма.

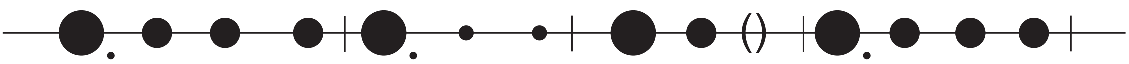

Өлчөм, нота созулушун жана паузаларды бышыктоо.

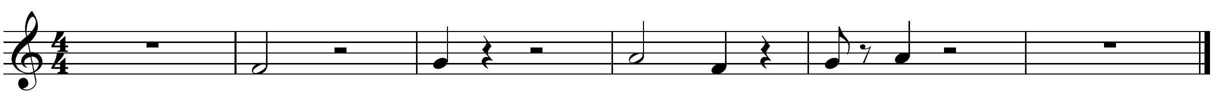

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

БУРУЛЧАНЫН СЕЛКИНЧЕК

«Селкинчек» күүсү алгач темир ооз комузда аткарылган. Бул күүнү жалпы элге атагы чыккан залкар темир ооз комузчу Бурулча Осмонбек кызы жараткан. Күү бара-бара «Бурулчанын селкинчек» деген ат менен эл ичине тараган. Атактуу комузчу Чалагыз Иманкул уулу, ооз комуз күүлөрүн угуп, кумарын кандырыш үчүн, Бурулчанын үйүнө барып калат. Ошондо Чалагыз керегенин башындагы темир ооз комузду улам карай бергенинин байкаган Бурулча темир ооз комуз менен «Селкинчек» күүсүн аткарат. Темир ооз комуздун үнү жаңырып, жарымы ышкырык менен угулуп ай-ааламга тарагандай болот. Экинчи күүсүн андан да укмуштуу аткарып берет. Кез-кезде созолонто ышкыртып, комузду оозунан алып, колун өйдө көтөрүп, сөөмөйүн тегеретип келип, кайра кагуусун улантат. Ошентип, Чалагыз комузчу, Бурулчанын «Селкинчек» күүсүн үйрөнүп кайтат.

Бурулча 1840-жылы Ысык-Көлдүн күнгөйүндөгү Өрүктүдө туулган. Ал кичинесинен эркекче кийинип, ат жакшысын минип, ит агытып, куш салып, ууга аттанып, эр жигит сымал бой тарткан. Ал эми үй ичинде темир ооз комузун кагып, керемет күүлөрдү жаратып, сайма сайып, шырдак оюп, чий чырмап, асыл нарк боюнча эресеге жеткен. Көптүн көңүлүн өзүнө буруп, Бурулча күндүз бака-шака эмгек башында болсо, кечкисин оюн күлкү, ыр-күү коштолгон таң-тамашанын кашында болгон. 1916-жылы улуу үркүндө.

Каркыранын белинде 76 жаш курагында каза болгон. «Селкинчек» күүсү кийинчерээк комуз, кыл кыяк, чоор аспаптарында кеңири ойнолуп келет.

Бурулча калтырган мурастарын Муратаалы, Карамолдо, Ыбырай сыяктуу залкарлардын репертуарынан кеңири кездештиребиз.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

БЫШЫКТОО ҮЧҮН СУРОО ЖАНА ТАПШЫРМАЛАР

1. Ансамбль деген эмне? Анын кандай түрлөрүн билесиң?
2. Дуэт деген эмне? Трио, квартетчи?
3. «Yosh askarlar qoʻshigi» ырынын авторлору кимдер, ырдын мазмуну жөнүндө айтып бер.
4. «Чек арачы болоюн» ырынын авторлору кимдер? Ырдын мазмунун айтып бер.
5. Аспапчылар ансамбли деп кандай анчамблди айтабыз?
6. Кандай ансамблди «аткаруучулар» ансамбли дейбиз?
7. «Кечки жомок» ырынын авторлору кимдер жана анын мазмунун айтып бер.
8. «Bulbulcha» балдар хору жана бий ансамбли жөнүндө эмнелерди билип алдың?
9. «Bugun yana 5 oldim» ырынын авторлору кимдер?
10. Элдик Үлгүлүү театрлаштырылган «Ак шоола» балдар хору жөнүндө эмнелерди билип алганыңды айтып бер.
11. Эмне үчүн «Ак шоола» балдар хору «театрлаштырылган» деп айтылат?
12. «Лыжа тээп баратам» ырынын мазмуну жөнүндө айтып бер.
13. Композитор дегенде кимди түшүнөсүң? Төмөнкү класстарда кайсы композитор жана обончулар менен тааныштың?
14. Композитор Мутал Бурхановдун кайсы чыгармаларын билесиң?
15. «Doʻppi tikdim» ырынын мазмунун айтып бер.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

16. «Мына минтип» ырын аспаптын коштоосунда көркөм ырдап бер. Ырдын авторлору кимдер?
17. Композитор Мукаш Абдраев жөнүндө эмнелерди билип алдың жана анын кайсы чыгармаларын үйрөндүң?
18. Т. Чокиевдин чыгармачылыгы жөнүндө айтып бер.
19. Композитор балдар үчүн кандай чыгармаларды жараткан?
20. «Жаздын көркү көпөлөк» ырынын мазмунунда эмне жөнүндө айтылган?
21. «Саймачылар ырынын» авторлору кимдер? Ырдын мазмуну жөнүндө айтып бер.
22. Сен кандай ыр-күүлөрдү жактырасың?
23. «Доктур эже жакшы экен» ырынын авторлору кимдер? Ырды аспаптын коштоосунда көркөм ырдап бер?
24. «Бурулчанын селкинчектин» мазмуну жөнүндө сүйлөп бер. Анда ким жөнүндө айтылган?
26. Берилген үлгүнү көнүгүү дептериңе туура көчүрүп жаз.

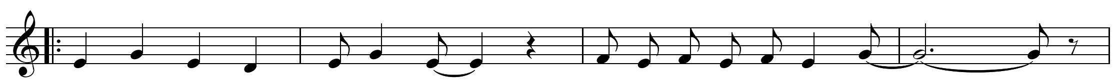

27. А. Малдыбаевдин «Мына минтип» ырынын ритмин кол чаап туюнтуп бер.
28. Берилген үлгүнү нотанын аттары менен ырдап бер.

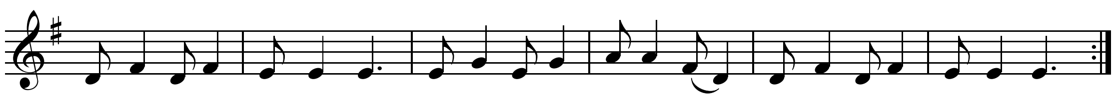

29. М. Абдраевдин «Ырдайлы достор, ырдайлы» ырынын ритмин кол чаап туюнтуп бер.
30. Жыл бою үйрөнгөн сүйүктүү ырларыңдын аттарын айтып бер.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

МАЗМУНУ

УРМАТТУУ ОКУУЧУМ! 3

I БАП. МУЗЫКАДА ПАУЗАЛАР

ЫРДОО ЭРЕЖЕЛЕРИ 4

1-сабак. ЭГЕМЕНДҮҮЛҮГҮБҮЗДҮ ЫРДАЙБЫЗ 5

КӨНҮГҮҮНҮ ЫРДАЙБЫЗ...6

ӨЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МАМЛЕКЕТТИК ГИМНИ
Сөзү А. Ариповдуку, Музыкасы М. Бурхановдуку... 7

КАЙТАЛОО 8

2–3-сабактар. ПАУЗАЛАР (ТЫНЫГУУЛАР) ЖӨНҮНДӨ ТҮШҮНҮК.
БҮТҮН ПАУЗА 9

МАРШ *Музыкасы Н.Нархожаевдики* 10

МЕКТЕБИМ *Сөзү Т. Тыныбековдуку, Музыкасы М. Абдраевдики* 11

4–5-сабактар. ЖАРЫМ ПАУЗАЛАР 12

ЖЕК ЖАНА ЖИЛ Англис эл ыры 13

КҮЗГҮ БАКЧАМ *Сөзү Ж. Садыковдуку, Музыкасы С. Айдаровдуку* 14

6–7-сабактар. ЧЕЙРЕКТИК ЖАНА СЕГИЗДИК ПАУЗАЛАР 15

ФЕРУЗА *Музыкасы Г. Рузибаевдики* 17

O‘YNASANGCHI TIPRATIKON
Сөзү П. Муминдики, Музыкасы Н. Нархожаевдики 18

8–9-сабактар. 3/4 ЖАНА 4/4 ӨЛЧӨМДӨРҮ 19

ЖАКШЫ ОКУУЧУ БОЛОМУН *Сөзү ж. Орозбекованыкы*
Музыкасы Ж. Касымбековдуку 21

SALOM, QUYOSHJON *Сөзү Р. Толибдики, Музыкасы Н. Нархожаевдики*...22

II БАП. МУЗЫКА ААЛАМЫНА САЯКАТ

1–2-сабактар. МУЗЫКАНЫН КОЛДОНУЛУУЧУ КАРАЖАТТАРЫ 24

«ANDANTE» «СЮРПРИЗ» СИМФОНИЯСЫНЫН
2-БӨЛҮГҮНӨН ҮЗҮНДҮ...25

СВЕТОФОР *Сөзү К. Абдрахмановдуку, Музыкасы Э. Сасыбаевдики*........25

3–4-сабактар. РИТМ (УСУЛ) 27

МАРШ *Музыкасы Д. Амануллаеваныкы*..28

DIYOR MADHI *Сөзү Х. Рахматтыкы Музыкасы Н. Нархожаевдики*......... 29

5–6-сабактар. МУЗЫКА ЖАНА КЫЙМЫЛ. БИЙ 31

НАСЫЯТ *Сөзү Токтогулдуку Музыкасы М. Касейдики* 32

ЗАМАНА БИЗГЕ КУБАНСЫН
Сөзү М. Алыбаевдики, Музыкасы Ж. Малдыбаеваныкы 33

7-сабак. КЫЛДУУ АСПАПТАР. КОМУЗ АСПАБЫ 34

ШАЙЫР КОМУЗЧУ *Сөзү Б. Абакировдуку Музыкасы К. Молдобасановдуку.* 36

ЛЫЖА ТЭЭП БАРАТАМ *Сөзү К. Бобуловдуку, Музыкасы Н. Давлесовдуку* .38

БЫШЫКТОО ҮЧҮН СУРОО ЖАНА ТАПШЫРМАЛАР...39

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

III БАП. АНСАМБЛДИН ТҮРЛӨРҮ

1–2-сабактар. АНСАМБЛЬ 41
YOSH ASKARLAR QO'SHIG'I
Сөзү С. Барноевдики Музыкасы С. Жалилдики.. 43
ЧЕК АРАЧЫ БОЛОЮН *Сөзү А. Кыдыровдуку, Музыкасы Н. Давлесовдуку*..44
3–4-сабактар. АСПАПТАР АНСАМБЛИ 45
УСМОНИЯ *Өзбек элдик күү* 46
НОТА МЕНЕН ЫРДАЙБЫЗ 46
BARKAMOL AVLOD BO'LIB
Сөзү П. Муминдики Музыкасы Н. Нархожаевдики...47
5–6-сабактар. АТКАРУУЧУЛАР АНСАМБЛИ 48
КЕЧКИ ЖОМОК *Сөзү Т. Кожомбердиевдики Музыкасы Ж. Кайыповдуку*......50
ЧОҢ АТАМДЫН КОМУЗУ
Сөзү Б. Абакировдуку Музыкасы К. Молдобасановдуку...................................52
7–8-сабактар. ШЕРМАТ ЁРМАТОВ АТЫНДАГЫ «BULBULCHA»
БАЛДАР ХОРУ ЖАНА БИЙ АНСАМБЛИ 53
BUGUN YANA 5 OLDIM *Сөзү П. Муминдики музыкасы Ш. Ёрматовдуку* 54
9–10-сабактар. ЭЛДИК ҮЛГҮЛҮҮ ТЕАТРЛАШТЫРЫЛГАН
«АК ШООЛА» БАЛДАР ХОРУ 55
КҮН БАЛДАРЫ *Сөзү Ж. Мамытовдуку, Музыкасы К. Эралиеваныкы* 56
КУМУРСКАЛАР ЫРЫ *Сөзү Г. Эсенгулованыкы, Музыкасы Т. Чокиевдики*.... 57

IV БАП. КОМПОЗИТОРЛОР БАЛДАРГА

1–2-сабактар. КОМПОЗИТОР ЖӨНҮНДӨ ТҮШҮНҮК 59
КОМПОЗИТОР МУТАЛ БУРХАНОВ 59
DO'PPI TIKDIM *Сөзү Т. Туланыкы Музыкасы М. Бурхоновдуку*.....................60
SHAFTOLIGA SAVOLIM
Сөзү П. Муминдики, Музыкасы Н. Нархожаевдики.. 62
3–4-сабактар. КОМПОЗИТОР АБДЫЛАС МАЛДЫБАЕВ..63
МЫНА МИНТИП *Сөзү, музыкасы А. Малдыбаевдики* 64
САЙМАЧЫЛАР ЫРЫ
Сөзү К. Маликовдуку, Музыкасы А. Малдыбаевдики 65
5–6-сабактар. МУКАШ АБДРАЕВ 66
ЫРДАЙЛЫ ДОСТОР, ЫРДАЙЛЫ
Сөзү Ж. Садыковдуку, Музыкасы М. Абдраевдики 67
ЭНЕКЕМ *Сөзү К. Самсалиевдики, Музыкасы Ж. Сагынбаевдики*......................68
7–8-сабактар. ТУРДУБЕК ЧОКИЕВ 70
ЖАЗДЫН КӨРКҮ КӨПӨЛӨК
Сөзү А. Жакшылыковуку, Музыкасы Т. Чокиевдики 71
ДОКТУР ЭЖЕ ЖАКШЫ ЭКЕН
Сөзү С. Рысбаевдики, Музыкасы Т. Чокиевдики 72
БУРУЛЧАНЫН СЕЛКИНЧЕК...74
БЫШЫКТОО ҮЧҮН СУРОО ЖАНА ТАПШЫРМАЛАР...75

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

Музыка 3-класс (Текст): окуу китеби / Надим Нархожаев, Расия Жуманазарова, Дилнора Умидова. – Ташкент: Республикалык билим берүү борбору, 2022. – 80 б.

ISBN 978-9943-7814-0-5

УЎК 78(075.3)
КБК 85.31я72

O'quv nashr

**Nadim Norxo'jayev, Rasiya Jumanazarova,
Dilnora Umidova**

MUSIQA

*Umumiy o'rta ta'lim maktablarining
3-sinfi uchun darslik
(Qirg'iz tilida)*

Редактору Гүлсара Бердиева
Көркөм редактору Жамила Сайфиддинхүжаева
Техникалык редактору Акмал Сулаймонов
Дизайнери Омина Эгамбердиева
Компьтерде даярдаган Ойгул Фозилова

Басууга 13.04. 2022-жылы уруксат этилди.
Форматы 60x84 $^{1}/_{8.}$ Ариал гарнитурасы.
Кегли 16. Офсеттик басма ыкмада.
Шарттуу басма табагы 9,30.
Учёттук басма табагы 6,76.
Нускасы------ Заказ------

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE

Все учебники Узбекистана на сайте UZEDU.ONLINE

Ижарага бериле турган окуу китебинин абалын көрсөтүүчү жадыбал

№	Окуучу-нун аты, жөнү	Окуу жылы	Окуу китеби-нин алынган-дагы абалы	Класс жетекчи-синин колу	Окуу китеби-нин тапшы-рыл-гандагы абалы	Класс жетекчи-синин колу

Окуу китеби ижарага берилип, окуу жылынын аягында кайтарып алынганда жогорудагы жадыбал класс жетекчиси тарабынан баалоонун төмөнкү критерийлеринин негизинде толтурулат:

Жаңы	Окуу китебин алгачкы жолу пайдаланууга берилгендеги абалы.
Жакшы	Мукабасы бүтүн, китептин негизги бөлүгүнөн ажырабаган. Бардык барактары бар, жыртылбаган, көчпөгөн, беттеринде жазуу жана сызыктар жок.
Канааттандырарлык	Мукабасы эзилген, бир аз чийилип, четтери тытылган, китептин негизги бөлүгүнөн ажыраган түрү бар, бирок канааттандырарлык. Көчкөн барактары кайра ордуна желимделген, айрым беттерине чийилген.
Канааттандырарлык эмес	Мукабасы жыртылган, үстүнө чийилген, негизги бөлүгүнөн ажыраган же таптакыр жок, канааттандырарлык эмес калыбына келтирилген. Беттери жыртылган, барактары жетишпейт, чийип, боёп ташталган. Окуу китебин калыбына келтирүүгө болбойт.

Книга предоставлена исключительно в образовательных целях
UZEDU.ONLINE